

SALA DE
LECTURĂ

Luceafărul

Săptămânal de cultură editat de **Fundația Luceafărul**
Apare sub egida **Uniunii Scriitorilor din România**
An XVI, Nr. 10 (799), Miercuri, 26 martie 2008 16 pagini. Preț: 2 lei

Apare cu sprijinul
Primăriei sectorului 2 București,
primar Neculai Onțanu

În acest număr:

ADRIAN G. ROMILA:

*Un destin
care contează –
Adrian Oprescu*

BOGDAN GHIU:

*Cortina de Sticlă
a presei*

STELIAN TĂBĂRAȘ:

Covorul roșu

HORIA GÂRBEA:

Viezurimea e vie!

MIRCEA

GHIȚULESCU:

Caragiale cu laptop

ADRIAN

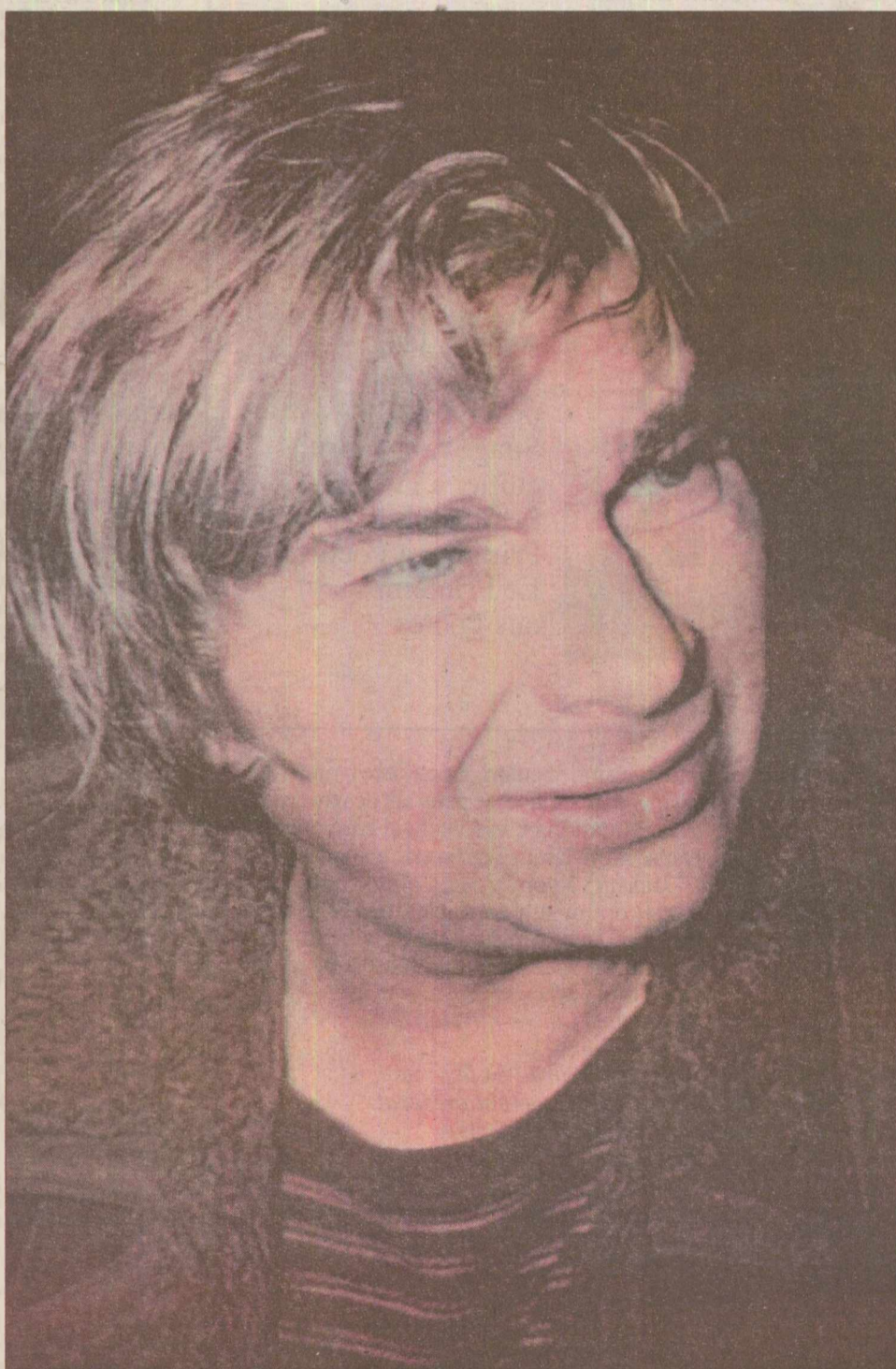
MIHALACHE:

*Cine se teme
de turnuri*

Dintre sute de catarge:

ANDREI DICU

NICHITA STĂNESCU – 75

*Aniversare:
RUXANDRA
GAROFEANU*

*GELLU
DORIAN:
Cântece de
îngropat
tristetea*

5 948489 540011 10

Interviurile Luceafărului

ADAM J. SORKIN

în dialog cu
Irina Grigorescu Pană

Viata literară

Festivalul Primăvara Poeților/ Le Printemps des Poètes

la ediția a IV-a

Festivalul *Primăvara Poeților/Le Printemps des Poètes*, aflat la ediția a IV-a în România, s-a desfășurat anul acesta între 10 și 25 martie. Peste 60 de țări au participat la această sărbătoare a poeziei!

Timp de șaisprezece zile, au avut loc în întreaga țară zeci de lecturi, mese rotunde și dezbateri, lansări de carte și de reviste, spectacole de muzică și poezie. Treizeci de proiecte culturale au reunit diferite evenimente care se adresează tinerilor cititori din licee, școli generale și universități (*Cuvinte despre poezia de astăzi, Ateliere literare 2008*, concursuri literare) sau publicului larg (*Maraton poetic, Biblioteca poezilor și Astăzi, poezie!* – lecturi în spații publice, biblioteci, cluburi, ceainării și cafenele, *Acasă la poetul nostru, Poezie pe mai multe voci, Poezie vizuală*, cărți poștale cu poeme scrise de autori români contemporani care vor fi oferite gratuit etc.). Au fost, de asemenea, câteva programe specifice destinate persoanelor care se găsesc în spitale sau în case de bătrâni, precum și în penitenciare – *Lumea dinăuntru, lumea din afară*.

Alte două programe – *Les Belles Françaises* și *Frumoasele Olandeze Zburătoare* – au prezentat

poezia contemporană din Franța și Olanda. Revista *Versus/m*, într-un număr special dedicat festivalului, și-a invitat cititorii să descopere poemele unor autori consacrați din Maroc. Iar programul *ZOOM-ROUMANIE*, inițiat în 2006 de Linda Maria Baros, a continuat acțiunea de promovare a literaturii noastre în străinătate prin publicarea poeziilor câtorva zeci de autori români în Franța, Canada și Maroc, prin lecturi și participări la diferite festivaluri internaționale.

Organizatorii generali ai festivalului au fost Linda Maria Baros, Uniunea Scriitorilor din România, Asociația Scriitorilor din București, Institutul Cultural Francez. Aceștia li s-au adăugat Muzeul Național al Literaturii Române, editurile Cartea Românească și Vinea, precum și diferite centre culturale și asociații, case de cultură și biblioteci județene, edituri, reviste sau librării din țară.

La această ediție se estimează că au participat peste 300 de scriitori, cântăreți, actori, pictori și diferiți oameni de cultură din 60 de orașe. Pe toată durata Festivalului *Primăvara Poeților/Le Printemps des Poètes*, Constanța a fost orașul poeziei.

Aspect de la manifestarea programată la Snagov, în cadrul ediției a IV-a a Festivalului Primăvara Poeților/Le Printemps des Poètes

POȘTA REDACȚIEI

Dragă Lucian Mănăilescu,

Ați debutat acum 38 de ani în *Luceafărul*. Bine ați făcut. Și mai bine ați fi făcut dacă ați fi fondat acea revistă electronică plănuită și intitulată minunat: **Adio, Letea!** Poeziile dvs. au momente plăcute lecturii:

*Pe străzile anesteziate de înmormântările
și nașterile zilnice, suna din ușă în ușă,
din secol în secol, le înmâna destinatarilor
necunoscuți aripi frumos ambalate,
punându-i să semneze cu ciotul creionului chimic
în rubrica strâmtă a duminicii...*

sau

*Aceasta este seara vinului roșu, a nevinovăției
mincinoase pentru care pleacă marinarii în larg,
uitându-și bocceaua cine știe pe unde...*

*O, Ahab, nici tu nu cauți ofreapa curajului,
monstrul cel alb al fricii e mult mai puternic...*

Alteori, umorul involuntar vă mai biruie:

*Am înțeles târziu ce e viața;
în lacrimi am înecat pisoii inimii...*

*Pe zăpada din cer
am tot văzut urmele pașilor tăi.*

Mai scrieți-ne, mângâind pisoii inimii noastre și nu uitați deviza: **Adio, Letea!**

Stimate Ion Popa,

Faptul că scrieți cu caractere verzi și bold

arată că sînteți sensibil la culori. La cuvinte o nimeriți mai rar. Lirismul dvs. survine, se pare, ațit de năvalnic, încît nu vă mai uitați în ce vas vechi și cam crăpat îl turnați. Dar să nu vă lăsați! Poezia este o autoterapie excelentă. Dacă nu vă vom citi noi, citiți-vă singur. Totuși, fiți mai optimist, pentru că altfel, în ciuda îndemnului dvs., ne vom întrîsti de conținutul versurilor mai mult decît de forma lor. Ca în acest teribil remake după *Mai am un singur dor*:

*La moartea mea, nu vă-ntristați!
Priviți la cerul înstelat
Și recitiți din versurile mele,
Dorindu-mi să am somnul presărat
Numai de dor și clipe efemere
Și-n somnul meu să fiu purtat
De leagănul de stele...!*

Să aveți somnul presărat cu ce vreți dvs. și codrul aproape!

Prietene Daniel Lăcătuș,

Mulțumim că ne-ai scris. E mai bine ca, la cei 20 de ai ai dumitale, să propui revistelor poeme. Ne bucurăm că ai debutat într-o revistă. Cît despre volumul de debut, probabil te-ai grăbit. Ne spui că ai luat *Corigența la iubire* după ce am luat-o în brațe și i-am sărutat tîmpla. La poezie însă, examinatorii sînt mai exigenți! După strofe ca *puzderie de inimi vegetale /se topesc în pămînt negru /vîntul uneori le mai ridică, /plutire a renașterii, /cădere a neputinței* nu îți dăm corigența, ci te amînăm pînă la toamnă, avînd în vedere că atunci plouă mai mult, iar dumneata spui: *Vreau să plouă / să mă spal de păcate*. E în regulă, poți folosi chiar un șampon obișnuit. (Hipo)

Luceafărul

Director: Dan CRISTEA

Redactor-șef: Horia GÂRBEA

Redacția: Simona GALAȚCHI, Gelu NEGREA,
Stelian TABĂRAȘ

Concept layout: Adrian BALTAG –

www.dtp-factory.ro

DTP: Ionela STANCIU

Revistă de cultură

Editor: Fundația Luceafărul

Apare săptămânal sub egida și cu sprijinul

Uniunii Scriitorilor din România

ISSN – 1220-627X

Art director: Mihai ZGONDOIU

Coordonator pre-press: Alexandru FARCAȘ

Administrație, difuzare: Eugen CRIȘAN

Tipărit la CROMOMAN

Revista „Luceafărul” este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.)

Adresa redacției: Calea Victoriei, nr. 133, București, sector 1

Tel.: (021)-212.79.94 ; Fax: (021)-312.96.93

email: fundatia_luceafarul@yahoo.com

www.fundatiालuceafarul.ro

Banca Comercială Română – Sucursala Sector 1, București

Cont Lei: RO17RNCB0072049692900001

Cont Euro: RO33RNCB0072049692900004,

COD SWIFT: RNCB - ROBU

IMPORTANT! Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic și culese cu semne diacritice!

Reguli generale de corespondență cu redacția: Manuscrisele nesolicitate și nepublicate nu se înapoiază. Textele trimise către rubrica *Poșta redacției* vor purta pe plic mențiunea respectivă.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu răspunde pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Revista „LUCEAFĂRUL” promovează diversitatea de opinii, iar responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale aparține autorilor articolelor.

DIFUZARE

Revista „Luceafărul” poate fi cumpărată de la chioșcurile RODIPET și IMPACT din București și din țară. În București mai poate fi găsită la librăria de la Muzeul Literaturii și în pasajul de la Universitate.

ABONAMENTE revista „LUCEAFĂRUL”

Abonamente se pot face la toate sucursalele RODIPET și POȘTA ROMÂNĂ. Revista „Luceafărul” este înscrisă în Catalogul Publicațiilor RODIPET la nr. 2048.

IVă mai puteți abona, de asemenea, prin S.C. ORION PRESS IMPEX 2000 S.R.L., O.P. 77, C.P. 19, București, Sector 3, telefon/fax: (021)-610.67.65 sau (021)-210.67.87.

ISe pot face abonamente și direct la Fundația „Luceafărul”, expediind banii prin mandat poștal sau prin ordin de plată în contul RO17RNCB0072049692900001, BCR – Sucursala Sector 1, București și trimițând apoi o copie după dovada plății abonamentului pe adresa fundației, Calea Victoriei, Nr. 133, București, Sector 1 sau prin e-mail la fundatia_luceafarul@yahoo.com împreună cu Talonul de abonare completat.

Număr abonamente contractate	începând cu data	
de		
p	3 luni (13 numere)	26 lei
p	6 luni (26 numere)	50 lei
p	12 luni (48 numere)	90 lei

IPROMOȚIONAL: Toți cititorii care se vor abona în luna martie vor primi cadou un calendar de perete pe anul 2008. La un abonament făcut direct aveți 30 % reducere pentru cel de-al doilea, iar pentru două abonamente întregi făcute, aveți 50 % reducere pentru al treilea.

ICititorii din străinătate sunt rugați să trimită dovada plății a 200 de euro prin mandat poștal sau prin transfer bancar în contul RO33RNCB0072049692900004, Cod SWIFT: RNCB - ROBU, BCR - Sucursala Sector 1 pentru abonamentul pe un an. Copia acestei dovezi și adresa completă se expediază pe adresa redacției sau se trimite prin e-mail, cu specificarea *Abonamente revista „Luceafărul”*.

Pentru relații suplimentare legate de distribuție nu ezitați să ne contactați la numerele de telefon: 0727-87.22.76 sau 0722-15.26.69.

Un destin care contează

ADRIAN G. ROMILA

Aparent, suntem suprasaturați de memorialistica autohton-soljeniticiană, care de mult, zice-se, a încetat a ne mai dezvălui vreun secret. După 1989, acest gen literar a fost făcut celebru de foarte mulți dintre autorii care au trăit cu vârf și îndesat „poveștile” pe care le-au trecut pe hârtie. Nicolae Steinhardt, Ion Ioanid, Ion Ianoșide, Dimitrie Bejan ar fi doar câțiva dintre ei. Dar, dacă e-adevărat că știm foarte multe, acum, despre ororile închisorilor comuniste, astfel încât nimic nu ne mai miră, la fel de adevărat e că mărturiile noi nu strică deloc. Saturația, în acest etaj al memoriei noastre colective, nu trebuie să-și aibă locul, pentru ca să putem strânge cât mai multe „povești adevărate” din care să învățăm ce preț are demnitatea umană și, mai ales, ce nu trebuie să repetăm. Pentru acestea niciodată nu e nici prea târziu, nici prea mult.

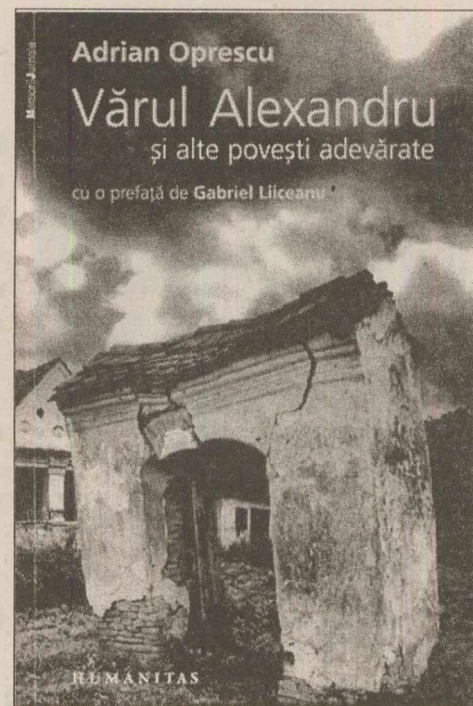
De curând, a apărut o carte care completează fericit panoplia vastă a mărturiilor despre închisorile comuniste românești: *Vărul Alexandru și alte povestiri adevărate* (Humanitas, 2008). Autorul, Adrian Oprescu, un necunoscut, cel puțin până la mărturia la față, a fost unul din mulțimea de tineri studenți (el era la Academia Comercială) cărora un regim criminal le-a curmat, temporar, curgerea firească a destinului. În octombrie 1949 a fost arestat (vorbise ce nu trebuia pe holurile facultății), i se înscenează un proces politic și e condamnat la doi ani de închisoare. Execută o parte la Craiova și alta la Canal. Eliberat în 1951, supraviețuiește în domiciliu forțat la Caracal, apoi se stabilește legal la București, în 1956. Termină la fără frecvență Facultatea de Drept și caută cu orice preț să evadeze din țara transformată într-o uriașă închisoare. În 1974, la 45 de ani, reușește să-și împlinescă visul: părăsește România și se stabilește la Paris, unde, după doi ani, își aduce și soția și copilul. La bătrânețe

(78 de ani), după o viață care recuperase, într-un fel, libertățile pierdute în țara natală, îi trimite vărului său, Gabriel Liiceanu, pe mail, textul mărturiei sale, cu gândul unci publicării. Și încercarea are rezultat. Vărul de acasă, editor important și el însuși un nume în cultura patriei uitate, reticent, la început (o recunoaște), fascinat pe urmă îi publică textul, prefațându-l consistent. Și nu a greșit, pentru că realmente „povestirile adevărate” ale lui Adrian Oprescu se citesc pe nerăsuflăte, făcându-te să te miri încă o dată de paradoxul literaturii, fie ea non-ficțională: autorii cu o singură carte îți pot trezi, uneori, emoții estetice mai puternice decât cei consacrați. O lectură singulară, așadar, din toate punctele de vedere.

Până la un punct, cartea lui Adrian Oprescu vorbește despre realități pe care le-am mai întâlnit în literatura de gen: absurditatea lumii românești intrate în sfera stalinismului, după război, anchetele brutale, procesele-mascaradă, turnătorii, figurile torționarilor și ale victimelor, viața de celulă, munca istovitoare la Canal. Ceea ce impresionează însă e decupajul scenelor memorabile, doar a acelora care pot constitui, într-adevăr, o poveste cu efect. Cele mai multe reconstituie o lume desprinsă, parcă, dintr-un film despre căderea din Paradis, o cădere care-și experimentează toate posibilitățile descensionale. Primele (reunite sub titlul *Colțul meu de rai*) se referă la copilăria fericită petrecută lângă Caracal, în uriașa casă a bunicului din satul Cezieni. Frumusețea morală a unor oameni se va întipări pentru totdeauna în sufletul copilului răsfățat de viața în prisacă și în livadă, printre păuni și cai, cu amintirea parfumată a feliilor de pepene galben și a fragilor reci, unși cu miere. Înfruntarea dintre armăsarul Vifor și lupii hămesiți va face parte din panoplia sublimă a imaginilor cu care personajul va coborî în locul răului

absolut, în temnițele comuniste. Următoarele scene vor purta chiar acest titlu: *Căderea în infern*. Ele ocupă cel mai mult spațiu în cartea lui Adrian Oprescu și reconfirmă prin dramatismul lor dimensiunea antiumană a regimului totalitar. Citim încrâncenați despre o mulțime de lucruri aproape incredibile: despre închiderile în carcere strâmte, cu gheață pe jos, despre paznici care fac bincle în ascuns, despre chinurile deținuților de a-și ucide timpul (unul dintre ei sculpează cu un ac și cu un ciob de sticlă, dintr-un os găsit pe jos, o minusculă troiță; altul face planuri ingineresti pentru tot felul de mașinării), despre transportul la Canal în vagoane ca niște cutii de fier, pe o căldură ucigătoare, despre lucrul istovitor la lopată și la șinele de cale ferată, despre nopțile dobrogene bătute de vânturi, de praf și de ger (e memorabilă scena în care deținuții le iau pașnic armele soldaților amenințați de îngheț și le înapoiază fără să-i fi văzut cineva, după ce s-au putut întoarce în barăci), despre întâlnirile dintre „politici” și cei „de drept comun”. Un copil dormind în poala unui deținut sau un deținut care se aruncă în hazna ca să scape de urmăritori constituie extremele care delimitează o existență unde inocența și abjecția sunt complementare. Prin această lume dantescă trec, uneori, ca niște umbre, și personaje istorice (Lucrețiu Pătrășcanu, Comeliu Coposu), arătându-ne cât de „dreaptă” e „vigilența” criminală a regimului.

La toate acestea contribuie și scriitura tăioasă, documentară, care mizează pe desenul detaliului concret și pe eliminarea programatică a oricărei tendințe spre vreo posibilă mistică a suferinței. Textul cărții e o mărturie exactă, goliță de lirism și colorată cu uriașe cantități de pitoresc și de umor. Deși, s-o recunoaștem, niciodată pericolul patetismului nu va pândi o astfel de experiență. Dar, dacă albul documentar al scriiturii nu ar putea trimite la literatură, o face, în schimb, impulsul original, descoperit la sfârșitul cărții: „Ooo, sigur că ar mai fi și alte povești de povestit, și toate adevărate, multe chiar din perioada în care mi-am recăpătat libertatea deplină, după ce, reușind să-mi pun coada pe spinare,

am ajuns la Paris. Dar mi-ar mai trebui o bătrânețe ca să le scriu pe toate. Mai ales că o fac cu un singur deget, pe minunatul meu laptop pe care, astă-vară, mi l-a dăruit fiul meu”. Am bănui că-i vorba despre o stratagemă post-modernistă, dacă n-am fi aflat de la prefațator că autorul nu a avut nimic de-a face vreodată cu literatura și dacă n-am crede în sinceritatea goală a plăcerii rememorării. Și, oare, statul la foc, toamna, într-un apartament parizian, cu un pahar de vin rubiniu în față, cu sentimentul unei alunecări în amintire, nu tot la literatură trimite?

Cartea lui Adrian Oprescu vorbește despre un destin familiar celor de dincolo de fosta Cortină de Fier, dar despre un destin care, ca și toate celelalte, a contat. Și contează.

Cartea
de poezie

Întoarcerea la poezie

GABRIEL RUSU

T

Trec mereu mai grăbit pe lângă alții. Îmi petrec destinul sfertându-mă să imit, să egalez, să depășesc succesul social al concetățenilor mei contemporani care acumulează simboluri ale averii și nu cern înțelesurile avuției. Viața mi-o ating de ale celorlalți numai ca să obțin, niciodată ca să dăruiesc. Și, văzându-mă astfel în oglindă, într-o bună, într-adevăr bună, zi, mi-am dat seama că întoarcerea la poezie este singurul tratament cosmo-etic-și-estic în stare să mă facă să re-exist ca la mine acasă în lumea largă a semnificativului. Cred că, indiferent de cât de puțin oameni citesc încă poezie (poate doar unul), atâta vreme cât măcar puțin oameni (poate doar unul) persistă în a scrie poezie este bine, asta înseamnă că nu ne-am tâmpit definitiv ca specie. O încercare de a ne întoarce pe toți/mulți/câțiva spre poezie face Șerban Codrin în *Baladierul* (Editura Helis, 2007), tentativă ambițioasă și amplă cât o cruciadă de a transcrie în dulcele stil clasic jurnalul unei victurii. Volumul, de dimensiunile impozante ale unui roman zdrăvăn (431 de pagini de versuri), alături de balade și sonete, două forme de lirică demult și definitiv acreditate de istoria literaturii. Șerban Codrin, poet de suflu lung biografic și bibliografic, face un pariu riscant: cum că moda trece, însă modelele rămân, iar identitatea sentimentală și intelectuală a unui om de sfârșit de secol XX și început de secol XXI poate fi conținută și exprimată adevărat și de prozodii cu parfumul zăpezilor de altădată. Și câștigă pariul.

Încă de la o ochire repede asupra sumarului, este evident că poetul provoacă mintea cititorului la descifrări de tâlcuri care mai de care mai secretoase. Mai întâi, cartea cuprinde

șapte cicluri, patru de balade și trei de sonete, cicluri întreșute ca și cum ar configura o pânză a facerii de sine. Apoi, baladele din cele patru cicluri (15+15+15+21) sunt în număr de 66, iar sonetele din cele trei cicluri (100+100+100) sunt în număr de 300, ceea ce ne duce la 366 de poeme, câte unul pentru fiecare zi dintr-un an în care ne-am întoarce la poezie ca să ne regăsim pe noi înșine. În cele din urmă, balade și sonete laolaltă pornesc de la un aspect al prezentului palpabil, relatat mai mult sau mai puțin eliptic, și zvăcnesc iute în trimiteri culturale de o mare diversitate, de la pictură și filosofie la mitologie și morală. Înțelegi istoria numai în măsura în care ți-o povestești: „Iată-o dugheană-atât de nefirească, / Încât, de-o scotocești prin ascunzișuri, / Mici vechituri găsești, și mărunțișuri / Bine dispuse să se dăruiască. / E-o strachină-a lui Lucifer, pe lângă / O pană smulsă din aripa stângă. / Un scump medalion umplut cu praful / De când, la plajă, Eva-n pielea goală / Cu îngerii își scutura cearșaful, / Atrage curiosi, dar din greșeală. // Atârnă-ntr-un cuier scaieți pe straie / Și-o zdrențuită, galbenă cunună. / Din vremea când, nebun, urla-n furtună / Regele Lear încoronat cu paie. / Firul gândirii tors de Don Quijote / S-a-nfășurat pe șapte papiote. / Uscată pe-undevea, printre tejgehe, / O pată roșie, nu de cerneală, / Pe-un Pact semnat cu Herr Mefistofele / Atrage curiosi, dar din greșeală. // Mai nimerești vreunul din bănuții / Lui Iuda, spionați de-o cucuvaic, / Ligheanul lui Pilat cu-apă de ploaic, / Vechi steaguri afumate-n revoluții. / Ca-ntr-o băltoacă, sfărâind, făclia / Lui Prometeu își stinge frenezia / Și, putregai, gogște prin unghere. / Lampa lui Ilici fără poleială, / În cioburi,

meditând la decădere / Atrage curiosi, dar din greșeală. // Ciocane strâmbe, seceri boante, strasuri, / Harpoane rupte-n Moby Dick și ceasuri / Stricate ori căzute în ispită / Zac plească-ntr-o vitrină estivală, / Ci mai cu seamă firma ponosită / Atrage curiosi, dar din greșeală. (*Balada prăvăliei cu firmă scandalos de ponosită la marginea bazarului*). În balade, desușuatele vorbe sunt puse a face șotii în stil villonesc. De cealaltă parte, sonetele se revendică a fi dintr-o familie aflată sub semnul galanteriei renascentiste: „C-o nebunie-atroce-a scufundării, / Buimace fulgere de nelumină / Își zvârcolesc de nu se mai termină / În moarte fascinația pierzării... / Din prăbușirea, una pentru toate / Căderile-n infern dintotdeauna, / De nicăieri un orologiu bate / Secundele, pe toate pentru una, / Când nebulos renaști din agonie... / În ochii-ntradeschiși cu-acea mirare / De-eternă reîntoarcere în mare / Tăcere și-inocență reînvie... // N-aprindem lampa, obosiți de-o joacă / Și împăcare paradisiacă... (197). Retorica trimite, ca și titlul cărții, la un petrarhism care traversează, întotdeauna seducător, epocile. Pe alocuri, misterul firii se revelează într-un detaliu: „Stăm cu picioarele pe șant și-mi trece / O muscă, bâzâind, pe la ureche. / Asupra altora de tot zvezze / O mănecă ridic, de haină veche. / Ne luăm cu vorba despre viață, moarte, / Nu mi-am plătit impozitul pe vacă, / N-am de-o cămașă, ca tot omul, parte, / Iar pâinea-n câmp e-amară și săracă. / Cu plete îndestul de lungi și groase / El dă din cap, mă-ascultă și-nțelege. / În preajmă-a rai de mărăcini miroase / Și surâzând, un fir de iarbă-alege, // Când podul palmei-i văd străpuns de-o rană / Și-ascunsă troiță în buruiună... (320). Relatarea devine metaforă.

Pentru Șerban Codrin, poezia înseamnă metamorfoză. Se schimbă la față trăitul de unul singur. Realul personal reverberează în imaginarul colectiv.

Cântece de îngropat tristețea

GELLU DORIAN

S-a născut la 13 octombrie 1953 la Botoșani. Este poet și romancier, redactor-șef al revistei de cultură *Hyperion - Caiete botoșănene*, redactor șef și consilier editorial al editurii *Axa* din Botoșani, Este inițiatorul colecției de poezie *La steaua - Poeti optzeciști* a editurii *Axa* și inițiatorul Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”, acordat în fiecare an, la 15 ianuarie, la Botoșani. A debutat editorial în 1981. A publicat câteva zeci de volume, mai ales de poezie, dar și patru romane și un volum de teatru.

PRERII

1. (Saci cu ierburi)

toată disperarea-n lama de cuțit pe-o felie galbenă de piine la porțițe-nchise după care-au plîns mii de ochi albaștri ca de zîne doar copiii nedoriți se nășteau de-a purtarea maturi sloboziți prin cîrciumi ca străinii buimăciți aiurea și mahmuri

poate că alcoolul să fi fost de vină saci de ierburi arse de demult de simt cum mi se aprind în vine toate vorbele pe care le ascult ca furtuni ce urcă prafu-n stele și-n priviri se face albie de porci ca atunci cînd moartea-și schimbă rochiile și se-nveselește cînd te-ntorci

cine știe pielea ta de față încă-mi este noaptea așternut cute în cearceafurile-n care mă trezesc copil nepriceput ros de gînduri ca-n păduri alunul de o mie de gîndaci verzui și lăsat prin ziuă ca nebunul disperat ca umbra nimănu

2. (Musculița)

poate că alcoolul să fi fost de vină musculițe cînd roiau în jur un ospăț nebun femeii prieteni adunați în curte dimprejur măsluite mese cu de toate și cu tine doamnă nicăieri disperarea ca o lăptăreasă mă găsea stingher și fără vreri

oasele-mi trosneau vreascuri în care foc puneam cu sîngele-mi aprins tinerețea mea de ceară se topea-n fitilul pururea nestins roiori îmi jucau în ochi ca pe o rană viermii veseli înglodată în iod mă pierdeam prin ceruri fum ce se destramă ca pruncuții-n lama lui Irod

cine știe unde-ți zace pielea la întins pe canapele roz viața mea ca scîndura de toacă e bătută de un trist matroz și se stînge să o-nghită cerul nesătul bețiv mereu crîșmar la tejgheaua căruia amarul din amar se face mai amar

3. (Cheful)

stau tăcut și viu în așternutul lîn și-ntins ca aluatul nedospit cade peste mine tot veninul scos din limbi de șarpe de-un cuțit ce-a mai adăstat în cărmi străine și în sînge amărît de dor amețit prin cîrciumi cînd din viață una după alta zilele-mi cobor

prăfuite straturi pe pămîntul obosit de-ațiția morți în el la ce bun atuncea încă unul vînturat prin lume fără țel viu în așternuturi trase-n mii de cute peste care somnul s-a făcut franjuri de cenușă pe sub care cerul se ascunde trist și mut

pielea mea mai albă ca hîrtia stă nescrisă de săruturi moi cine știe cine stă în mine ca-n mormînturi înviind apoi să mă scoată iarăși pe fereastra unui cer închis și mohorît unde niciodată n-a fost bine și a fost afită de urît

SAHARE

1. balul

cît am stat o viață pe terasă triști înveliți în mantii de lumină lumea se pierdea tăcută prin pustiuri blestemată rea și fără vină în pahare votca se-nmulțea și în sînge se nășteau sahare pline de nisipuri negre și uitare pline doldora de disperare

viață de trăit ar mai fi fost cum se vede noaptea pe la baluri dar era făcută scîndurea de-o minuță ce-mpletea amaruri în doi ochi adînci ca miezul nopții cînd se face frig în trupul mort ca atunci cînd Ildiko-i săpa mormîntul lui Attila chiar la el în cort

și-am dormit pe mese înveliți de valuri ca sub dune de-un nisip fugar

fiecare-n trupul lui de umbră ca votcuța-n vene scursă din pahar pînă-n zori cînd lumea a tras de pe noi mantia cu franjuri de-ntuneric trupuri năclăite în noroi mult dospit în timpul cadaveric

2. nunta

și-om dansa cît o să țină nunta sub un cer senin ca-n cortul alb de sub care muzica se-aude roasă într-un pick-up de un ac mai slab decît lăutarul care zace în butoaie ca un faraon uitat de vreme și păzit de ochii hoți ai lumii de un milion și unu de blesteme

viață de trăit ar mai fi fost dar s-a scurs ca seul din opaițe prin bordeiele prin care mort trupul umblă viu cărat în straițe de-o femeie care încă nu și-a găsit un mire pe potrivă și cosește viețile la rînd seceriș de babă guralivă

o vom prinde și pe ea în horă și-o să-i sară oasele din trup pînă cînd mireasa tuturor ar vrea-ntrînsa vîna să mi-o rup de să-i sară fulgii să se ducă unde dracu i-o-nțărcaț surata vom dansa întruna vom dansa pînă vom afla că nunta-i gata

3. mormîntul

viu ca o femeie cînd în trupu-i îngropați stau sute de bărbați poartă-n el tăcut ca după luptă haine pline numai de soldați izgoniți din cîrciumi cînd în chef li-i viața și de moarte nu au chef deloc prinși în baionete ca bujorii primăvara-n straturi cînd iau foc

viață de trăit ar mai fi fost cît încape viață-n trupul de femeie cînd sub pielea ei se-avîntă-n joc toți bărbații-aprinși de o scînteie dar s-a dus nebuna și-a lăsat în trup numai carnea goală ca o crîșmă unde nu mai cîntă lăutarii și e trist ca-n cerul de sub cușmă

flori albastre voi trimite-n dar de sub mantia aceea îmbrăcată peste trupul palid cînd stăteam plin de viață-n crîșma luminată și femeile mă îmbătau mă trezeau în zori mahmur ca din biserici rugăciunile ce se-nălțau sus la cer din ochii lor himerici

SIBERII

1. (Viscolul)

să mă las cu iarna toată sub omături ca frînghia sub cămăși de gheață trupul meu mai fraged decît tinerețea tremură acuma trist în plină viață măsluit de vorbe și tăceri prin vene sîngele se rupe putrezit ștergar pe a cărui față stau ca desenate palme-n sînge plîns de Pilat amar

nu e întîmplare că nu-s mort demult sub o lungă iarnă viscolită-n cer ca-n orașe albe fetele nebune care de iubire trupul mi-l mai cer nici că ros de fapte ca de molii scoarța așezată-n cuie pe-un perete mort de sub care iese ca din raclă trupu-al cărui suflet încă i-l mai port

biruință ternă ca evanescența cerului ce ninge straie ce-și dezbracă viscol într-o clipă mistuit de sori ca-n icoane ochiul ce se-ncarcă de istorii care nu se spun decît în găoacea vie plină de-ntuneric de sub care doar lumina naște trupul de absență galben și himeric

2. (Gheața)

numai în icoane se îngheață veșnic în credința-n care mori să reinvii de sub crucea pusă peste trup de ceară dus din astă lume-ntins pe năsălii ca-n siberii ochii reci de fiară gata să te-nghiță de cum te-au văzut fără să aștepte sîngele să-ți fiarbă de furie-n oale puse-n foc stătut

nu e întîmplare că nu-s mort de mult după o tristă viață trasă la rindea ca o scîndurică plină de inele de femei ce-s rupte chiar din coasta mea de se miră cerul pe sub care dorm ca-ntr-o crîșmă omul de la țară scos din astă lume și lăsat să intre într-o altă lume care-l dă afară

de nu știe nimeni de sunt viu sau mort sub veșminte albe vărute de o mână nevăzută ce prin cer varsă peste lume mii de oseminte în troiene de mesteceni sure blănuri tăbăcite de lupi cruzi că de urlu doamne nimeni nu m-aude dar nici Tu nu vrei să mă auzi

3. (Polul Nord)

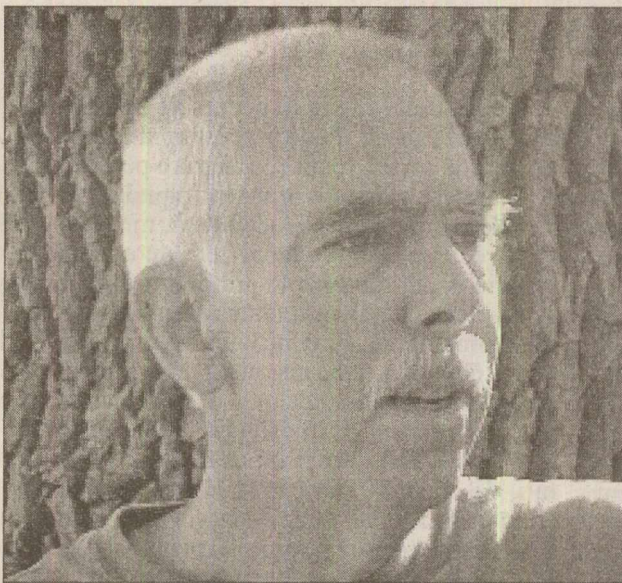
cîntă într-o crîșmă trupul meu ascuns într-o burtă trisită de vioară de se face carnea vînată de plîns sub lumina care și ea se-nfioară în pahare pline de vin gros cum e sîngele cînd morții-i este sete și se face lîngă tine ghemotoc și cu mîna ei vrea să te-mbete

nu e întîmplare nici soroc nu e că nu-s mort de mult de cînd e lumea și-s lăsat prin viață ca un fulg sub un soare ars precum tăciunea scrisă să fiu pe cer de-un viscol blînd ostenit într-o fereastră neagră după care cîntă un crîșmar să se-audă-n cer și-n lumea-ntreagă

de se fac viorile fecioare ale căror trupuri mi le-așez pe mîini pînă frînte lungi și ostenite cad ca din ferestre oasele la cîini după ce dezmățul nu-și mai are sens și se face noapte peste lume noapte după care dimineța vine pe cînd iarăși soarele apune

Adam J. Sorkin: „Traducerea – o boală pentru care nu există vindecare“

IRINA GRIGORESCU PANĂ

Profesor la Departamentul de engleză, Universitatea de stat Penn Brandywine, S.U.A., Adam J. Sorkin a participat în România la programele Fulbright în 1981 și 1989 și a fost invitat adesea la importante manifestări culturale din București și din provincie. În semn de recunoaștere a impresionantelor sale realizări în domeniul criticii de specialitate și al traducerilor din română în engleză, lui Adam Sorkin i s-au decernat, în decursul carierei sale de profesor, critic și traducător, distincții și premii de la fundații prestigioase: Irex, Rockefeller, Societatea de poezie din Marea Britanie, Fundația Soros, Fundația de poezie Witter Bynner, Institutul Cultural Român, Uniunea Scriitorilor din România. Adam Sorkin a tradus, editat, prefațat și publicat volume de autor și antologii de poezie română în traducere în S.U.A și Marea Britanie prin care voci lirice consacrate ale României s-au impus atenției publicului și criticii de specialitate. Marin Sorescu, Daniela Crăsnaru, Liliana Ursu, Marta Petreu, Magda Cârneci, Ioana Ieronim sunt doar câteva din numele autorilor români prezente în cultura de limba engleză datorită traducerilor lui Sorkin.

– Adam, ești în România de câteva săptămâni. Cu ce prilej de această dată?

– Am fost invitat de Universitatea București, Departamentul de engleză de la Facultatea de Limbi Străine, de fapt, de colega și colaboratoarea mea Lidia Vianu, să lucrez cu studenții în cadrul programului de masterat, secția de Traducători. Este a treia oară când predau ca profesor invitat studenților universității din București – mai exact, studenților de la secția de engleză din strada Pitar Moș. Prima oară am fost la București demult, în 1980 – atunci am predat un curs de literatură americană, în cadrul programului Fulbright. Apoi în 1989, tot prin programul de schimburi culturale Fulbright, am organizat un curs de compoziție (“creative writing”), având ca tematică traducerea de poezie.

– Sunt foarte bine cunoscute acum, după decenii de activitate de traducător de poezie română în engleză, publicațiile tale, premiile prestigioase obținute în țară și în străinătate, participările la conferințe și simpozioane culturale având ca temă poezia română contemporană. Ești cel mai important și mai harnic traducător de poezie română din Statele Unite ale Americii (ai fost lăudat și numit “prodigios” recent, în paginile revistei *World Literature Today*) și ai semnat până acum peste treizeci de cărți de traducere. Totuși, te rugăm să ne vorbești despre tine ca traducător de poezie și să ne spui ce proiecte ai terminat recent și, evident, la ce lucrezi acum.

– La întrebarea ta, care este o invitație, e ușor și în același timp greu de răspuns. Ușor, pentru că e adevărat că am ce spune, dar greu pentru că nu-mi place să-mi fac, cum s-ar chema, reclamă singur. Totuși, e adevărat că, fără falsă modestie, sunt cel mai activ traducător de poezie română în S.U.A. și, din 1992, anul când am publicat prima mea carte de traduceri, mi-au apărut treizeci și una de cărți și sunt în curs de apariție încă șapte. Antologiile cuprind culegeri regionale – poeți din Cluj, Iași, Sibiu și Republica Moldova – precum și poezie contemporană, o antologie de gen, poeme în proză și altele.

– Ce autori români au apărut, cu volume de traducere în engleză, sub semnătura ta? Începem, desigur, cu Marin Sorescu, Mihai Ursachi, Daniela Crăsnaru, Mircea Cărtărescu...

– ... Continuăm cu Liliana Ursu, Saviana Stănescu (care acum scrie în engleză), Virgil Mihaiu, Mariana Marin, Ioana Ieronim, Ioan Flora, Ruxandra Cesereanu, Magda Cârneci, Radu Andriescu – unii dintre aceștia cu mai multe volume. În curs de apariție am volume de Elena Ștefoi, Petre Stoilca, Mihai Gălățanu și Carmen Firan.

– Dacă includem pe lista de publicații și poemele apărute în cunoscute reviste de literatură din țările anglofone...

– Atunci vorbim de peste o sută de nume de poeți

români. Revistele sunt, de pildă, *The New Yorker*, *American Poetry Review*, *TriQuarterly*, *Poetry London*, *Poetry Wales*, *Poetry Australia*, *Modern Poetry in Translation*. În fine, adevărul e că sunt vreo treizeci de reviste.

– Ești mai bun cunoscător al poeziei române contemporane decât mulți români contemporani și, de fapt, foarte “acasă” în cultura română, și chiar în România, în București. Dar cum a început povestea? Cum a devenit un profesor american de literatură americană traducător de excepție de poezie română și – cu un cuvânt la modă acum – “ambasador al culturii române în lume”?

– Dar știi foarte bine cum, Irina. Chiar tu ești cauza, tu te afli la originea relației mele speciale cu poezia și cultura română. În primăvara anului 1981 m-ai rugat să arunc o privire asupra traducerilor tale din poeziile unui autor pe care nu l-am menționat în interviul acesta – Anghel Dumbrăveanu. Am insistat să le citim împreună în original pentru a le putea înțelege mai bine. Am lucrat împreună în biroul rezervat pentru “lectorul american” în clădirea din Pitar Moș; deasupra biroului trona, îmi amintesc, un portret standard al lui Ceaușescu, iar eu eram convins că existau pe undeva și microfoane ascunse. Așadar, pe scurt, am devenit traducător de poezie din întâmplare. Și iată că nu m-am mai desprins de această pasiune: traducerea m-a adus înapoi, undeva, într-o zonă uitată a personalității mele, la acel tânăr student care eram de mult și care dorea să devină poet, nu profesor. Traducerea e cea care m-a găsit pe mine și, la rândul meu, am descoperit în traducerea de poezie o activitate stimulativă, o răsplată, o sursă minunată de regenerare a personalității... Ea înseamnă pentru mine tot ceea ce menține spiritul activ și în stare de efervescentă.

– Așadar, e vorba de o metamorfoză fericită, de bun augur pentru propria ta creativitate, de trecerea într-o lume nouă, de un mod de a vieții într-un text pe care-l reinventezi prin traducere.

– E o convertire de care au parte majoritatea traducătorilor: devenim numele absent de pe coperta unei cărți de poezie – deși traducătorul e, de fapt, un alter-ego al autorului. Iată cazul meu: un cititor devine interesat de un poet pentru că ajunge să cunoască puțin limba în care e scrisă poezia, pentru că vrea să citească mai mult, să transmită acea operă în propria sa limbă, pentru că, ajutând un prieten să-și depășească momente de cumpănă, se trezește că ceva îl cheamă spre traducerea de poezie, până atunci străină. Și așa, ca prin farmec, s-a mai ivit pe lume un traducător. De fapt, traducătorii nu se nasc pur și simplu, cum se spune că ar fi cazul cu poeții născuți poeți. Traducătorii nu pornesc în viață cu scopul de a deveni traducători – ei devin traducători pentru că, adesea, simt că vor să re-scrie ceea ce citesc și le place și vor să transmită plăcerea, la rândul lor, cititorilor din alt registru lingvistic, cultural. E vorba de un virus al traducerii care se atașează structurii

ADN a traducătorului. Ca majoritatea celor care suferă de “boala traducerii” (o sintagmă luată de la poetul englez din secolul al optsprezecelea John Dryden – și el “bolnav” de aceeași suferință) – mi-am luat “boala” asta pentru care nu există vindecare.

– Traducerea de poezie înseamnă, totuși, generozitate, fler de poet, inspirație, afinitate. Cum lucrezi efectiv la aceste volume, Adam?

– Complicată activitate. Colaborez, aproape întotdeauna, cu un scriitor vorbitor nativ de română – adesea însuși autorul. Eu însumi cunosc româna destul de bine, dar, mai ales, cunosc bine poezia română contemporană, tradiția culturală și societatea românească. Mă simt acasă în România, la oraș și la țară, în casă sau la plimbare, la piață, pe stradă, în tren, autobuz, între prieteni sau între necunoscuți. Cunosc peisajul românesc, drumurile, locurile frumoase și pe cele urâte (sau, mai exact, urâte de neglijență), atmosfera de familie și e mai greu de realizat este învelișul, țesătura fină a limbii în care este transpus textul original, în care să se recreeze o atmosfera originală, în care să se regăsească ritmurile și registrele vieții acelu text original; cultura, obiceiurile, modul de viață, subtextele sociale și politice, ritualurile, nuanțele de gândire, ironii sau paradoxuri subtile – toate acestea fac parte din opera de traducere și reprezintă, uneori, obstacole insurmontabile. Eu am trăit în România, am venit aici des, în fiecare an, din 1991 până în 2008 și asta înseamnă enorm. Am, cred, o viziune asupra țării, care-mi e sursa de inspirație, de încredere.

– Lucrul cu textul pare complex – traducere, rescriere, trădare, totuși? Să nu uităm de etimologia cuvântului. Pentru mulți scriitori traducerea e o misiune imposibilă. O traducere reușită este o operă în sine, care merită respect și recunoștință. Cum îți reușește? Cum se face că o poezie tradusă pare originală, păstrând fidelitatea față de textul original? Sunt secrete pe care ni le poți divulga?

– Nu pot vorbi despre inspirație sau despre acea fuziune mentală, emoțională, intelectuală care intervine întotdeauna în reușita unei traduceri. Dar voi vorbi despre atenția, timpul, efortul care intră în ecuație. Lucrez cu versiuni prime ale colaboratorilor mei, dar realizarea acelu text final – un dublu în toate sensurile – îmi aparține, pentru că eu sunt “vorbitorul nativ” și semnez opțiunile finale. Pun întrebări, consult experți, mă gândesc la soluții, recitesc textul original și meditez la context, scriu nenumărate versiuni, le rescriu, chem. Chem, aștept și sper în revelații – dar, mai ales, lucrez mult. Secretul este munca – perseverența, constanța, răbdarea. O traducere bună nu iese ușor. Ce bine ar fi se existe vreun spray de cumpărat sau vreo pastilă sau vreo doză de vitamina T (de la traducere)!... Din păcate, așa ceva nu s-a inventat.

În plus, eu nu mă ocup de orice fel de text – nu sunt un traducomat – și, chiar dacă un text e foarte bun, e nevoie să nimeresc peste un poet cu care am afinități. Orice traducere este – până la un punct – infidelă. E ca o piesă muzicală, iar în acest sens un traducător e ca un artist interpret, pentru că, într-adevăr, o traducere este o interpretare – personală, evident. Însă erorile traducătorului sunt erori de autor, propriile lui “marginii” prin care un text poate fi retransmis, dar făcut totuși să existe și în altă limbă, ca un “altul” și totuși “același”.

– Mulțumesc pentru interviu, Adam. Sperăm că vei continua să citești și să iubești poezia română pentru a-i însoți destinul în lume. Și că vei fi mereu acasă printre noi, printre studenții, scriitorii, traducătorii, prietenii noștri...

Un bilanț de autor

GABRIEL CHIFU

Spre sfârșitul anului trecut am publicat un roman. Grafic, volumul arată bine, editura este prestigioasă: așadar, s-ar zice, am pășit cu dreptul... Până în acest moment am avut cam o duzină de cronici, dacă am numărat bine: una conținea considerabile rezerve, celelalte, în diverse tonalități, erau elogioase. Reacția mea, citind comentariile respective, nu iese din așteptări: laudele m-au măgulit, părându-mi-se logice și meritate, iar criticile nu mi-au picat bine (deși știu pe de rost lecția: când te expui public trebuie să fii pregătit pentru orice primire...). Lăsând gluma la o parte, apreciez considerațiile negative care îmi semnaleză corect scăderi ale cărții; mă deranjează doar acele judecăți de genul: avem de descris un elicopter și îi reproșăm că nu e submarin – evident că în felul acesta îi găsim o puzderie de defecte și îl putem face praf și pulbere! Am primit și semnale de la cititori ne-profesioniști, obișnuiți (în majoritate oameni tineri, mare lucru!...): prin viu grai, prin mail sau la telefon, aceștia, în inocența lor intrinsecă, mi-au comunicat că le-am prilejuit o lectură plăcută, unii și-au exprimat chiar încântarea. Am privit toate aceste declarații de prețuire cu precauție. Doar în câteva cazuri, când era vorba de persoane foarte apropiate, la care țin, m-am înduioșat. Un coleg mi-a propus să facă un scenariu după povestea mea, convins că vom da lovitură. N-a fost așa. Nu s-a lăsat, a scris și o dramatizare. Aceasta, probabil, se va juca undeva, la un teatru condus de un prieten, să vedem ce va ieși.

La capitolul câștiguri pecuniare calculul e simplu: stau foarte prost. Pentru acest roman, la care am muncit de m-am spetit (cer iertare pentru folosirea acestui verb oarecum brutal și impudic) fix trei ani de zile n-am primit, deocamdată, niciun ban. Singura recompensă – câteva zeci de exemplare din propria operă, pe care le-am dăruit în dreapta și-n stânga: ceea ce, pentru o sumedenie de oameni serioși, pragmatici, care fac bani din ocupația lor de îi întorc cu lopata, e de râs, nu?... Mai reprezintă scrisul în condițiile acestea o meserie care contează cât de cât, în sensul că îți asigură cât de cât traiul? Nu s-ar spune. Cât despre un câștig indirect, prin premii, de exemplu, iarăși nu se pune problema: am anunțat public că, atâta timp cât sunt în funcție la USSR, nu concurez la premii, pentru ca nu cumva, prin poziția mea, să influențez juriul. Cine cunoaște cum stau lucrurile știe că în realitate nu există acest pericol, dar, mă rog, am zis „Hai să suflu-n iaurt!“... Degeaba am suflat, oricât de decent ai încerca să te porți, tot ți se găsește o vină și ți se trece în răboj: cineva (într-un articol care, de altfel, mi-a plăcut prin franchețea opiniilor) pune la zid o revistă (chiar aceasta) fiindcă arătase un interes special romanului meu, ca și cum a fi secretar la USSR exclude posibilitatea de a avea talent literar. (A pro-

pos de funcții, „secretar“ sună absolut tâmpit și mărturisesc că nu dau prea multe parale pe funcția asta și, în general, pe orice funcție. Consider că e sub demnitatea oricărui ins care crede în înzestrarea lui să folosească „funcția“, poziția socială drept un șperaclu pentru o iluzorie ascensiune literară. Dar recunosc că de obicei se practică asta, așadar îngrijorarea autorului acelui articol era îndreptățită.)

În fine, de observat și că punțile dintre cei care scriem și cei care ar trebui să ne citească sunt fragile, dacă nu rupte de-a binelea. Cercul celor atrași de literatură este mic. Existența scriitorului, viața literară se petrec într-un univers închis, care se restrânge continuu și care are legături din ce în ce mai firave cu lumea cea de toate zilele: e un fel de țarc, ghetou, rezervație, seră.

În concluzie, cu ce se alege autorul? Glorie, onoruri – nu, public – nesemnificativ, recunoaștere critică – discutabilă, bani – nu. În această situație, la ce bun să mai scrii?!... Ce e de făcut, n-ar fi mai cuminte să depunem armele? Cine e în stare să meargă mai departe?

Ori un nebun și un grafoman, ori cineva cu o vocație puternică, de neclintit. Habar n-am în ce categorie mă înscriu eu, dar constat că nu abandonez: tocmai am început o nouă carte.

Cortina de Sticlă a presei

Politica
lui Bartleby

T

BOGDAN GHIU

Televiziunile, în special, și media, în general, mai cu seamă în România, urăsc, scot literalmente pistolul când aud vorbindu-se de cultură și de educație, de rolul lor implicit, imediat și imens în această privință, ca formatori nu doar de opinie, ci de oameni, de climat social, de nivel de civilizație.

Această reacție impulsivă și categorică ține de patologic, de resentiment și de frică: știindu-se fragile și falsificatoare, incomplete și uzurpatoare, fundamental, deși difuz *mincinoase*, manipulate și manipulative, simple greble de adunat repede bani, de șterpelit în goană banii de pe masă, prin trucul instantaneității și al surprizei (de aceea ne cer să ne uităm cu sfîntenie la ele: ca să ne hipnotizeze, să ne distragă atenția pentru a putea să ne „facă“, să ne bage mâna în buzunar). În România, media procedează hoștește. Nu este profesionistă pentru că este „mecheră“, furându-și, însă, pe termen lung, propria căciulă.

Și totuși, prin ea însăși, nu prin subiectul pe care îl abordează, ci prin modul în care este concepută, realizată și redactată *indiferent de subiect*, o știre este și face *cultură* sau, dimpotrivă, *anti-cultură*. Cale de mijloc nu există. Modul de a practica jurnalismul și însuși faptul de a practica un jurnalism autentic este un

un fapt *cultural*, o *operă de cultură*. A face jurnalism autentic nu presupune a fi neapărat om de cultură sau a vorbi nepărat despre cultură, ci a fi cultivat și a cultiva; a avea o *viziune luminată* despre realitate, a *respecta* realitatea atât în ipostaza ei de subiect (referent), cât și în cea de destinatar (receptor). A te onora pe tine însuși ca *mediator* înseamnă a respecta *medialitatea* lumii, *mediațiile* infinite care urzesc ceea ce numim realitate, circuitul causal-performativ-hermeneutic care constituie „realitatea“.

Atunci când un jurnal al unei televiziuni occidentale (publice) se deschide cu o *știre globală* prin care se anunță că, surpriză, alimentele de bază se scumpesc în mod inexplicabil, că hrana devine, brusc, și nu doar în zonele marginase și nedezvoltate sau aflate în curs de dezvoltare, ci și în zonele dezvoltate, mai scumpă cu câteva zeci de procente, și atunci când, pentru a încerca să explice acest fenomen, televiziunea cu pricina trimite o echipă să ancheteze tocmai în *China*, dat fiind că, așa cum spuneam, explicația acestui fenomen neașteptat ar putea fi una *globală* (modificarea comportamentelor de consum ale unor mari zone până mai ieri sărace, precum India și China, antrenând după sine scumpirea cerealelor), și atunci când, mai târziu, în aceeași seară, la aceeași televiziune,

fie și spre miezul nopții, o emisiune de dezbatere (ceea ce noi numim bâlbâit „talk-show“) va aborda exact aceeași problemă, documentând-o *global* pentru a găsi posibile explicații (faptul că suprafețele arabile au devenit, la nivel planetar, insuficiente, dar și că marile lanțuri de hipermarketuri practică o politică de *oligopol*), începi, ca telespectator, să înțelegi ceva despre lumea în care trăiești și, mai ales, ai toate șansele să devii un om *cultivat* în ceea ce privește *actualitatea*, să înveți, grație jurnalismului de televiziune, unde să cauți și cum să explici, cum să nu ai reacții imediate și cum să nu critici inefficient, orb, degeaba – în acel moment, așadar, televiziunea cu pricina devine implicit *culturală*, chiar dacă nu vorbește despre cultură în sens literal și restrâns, ci *face cultură* prin însuși modul în care anchetează și cercetează realitatea. Și atunci simți că nu plătești taxa TV degeaba și suporti cu justificare calupurile publicitare: iată de ce are nevoie televiziunea de banii mei, ce face ea cu banii mei, în producerea căror informații de calitate îi investește, *ce plusvaloare specifică* le adaugă!

Asta, nu ceea ce se face la noi, mai ales, culmea, în televiziunile așa-numite „de știri“, este televiziune, este jurnalism. La noi, într-un mod dramatic, *media* s-a despărțit și a renunțat să mai facă *jurnalism*.

În România, media, televiziunile *simplifică* și, prin urmare, *falsifică* imaginea realității (falsifică prin simplificare). Ele sunt *anti-culturale*, luptând *împotriva*

culturii, nu atât pentru că nu prezintă știri cu subiecte de cultură, ci pur și simplu pentru că *nu fac jurnalism*. *Jurnalismul este cultura din perspectiva media*. Iar jurnalismul actual nu mai poate să fie decât unul *global*.

A face cultură prin media înseamnă *deschide*, a lupta împotriva închiderii și a izolării, a ghetozării mentale, a ruperii de lume, de realitate.

Atunci când Realitatea TV, de pildă, pretinde că „deschide realitatea“, *mente ordinar*, cum se spune pe la noi.

În România, presa ne izolează de lume, de realitate. Nepracticând jurnalism, media ne închide într-un imediat atât temporal, cât și spațial.

În clipa de față, jurnalismul nu mai poate să fie decât unul *global*. Dar asta cere cultură, informații, pasiune a cercetării, imaginație – și pasiune, dragoste de meserie.

În România însă, dat fiind că ne rupe de lume, ținându-ne să colcăim în imediat, acolo unde nu pot fi găsite decât explicații imediate, deci fundamentale *false*, presa întruchipează noua *Cortină de Fier*. Dacă în comunism, pe timpul Războiului Rece, Cortina și Zidul erau *politice*, în democrația post-comunistă, Cortina și Zidul se mențin, chiar dacă au devenit de Sticlă.

Privim aproape, și de aceea nu vedem nimic. În plină mondializare, presa românească ne rupe de Lume. În plină globalizare, presa românească trage la loc Cortina, înalță la loc Zidul.

De vorbă cu scriitorii (v)

Sunt aproape douăzeci de ani de zile de când încerc să atrag atenția asupra unui fenomen pe care l-au trăit mai toți contemporanii mei și despre care nu crezusem inițial că mai poate fi discuit: catastrofa survenită asupra țării și culturii noastre odată cu instaurarea comunismului adus de ocupația sovietică. Referințele mele, mai ales din domeniul literaturii, sunt ale unui spirit neliniștit care a prevăzut clar ce se va petrece și privește acum, în regim de libertate, ce se întâmplă: crima e făcută uitată, realitatea crudă e „interpretată” și, pentru că nenorocirea n-a putut fi absolută, precum voise proiectul inițiat la Kremlin, se enumeră cele câteva cărți „bune” în mormanul de infamă maculatură și în comentariile pe marginea ei, încercându-se a se înjgheba un tablou cât mai onorabil făcut din petice și dominat de deșeuri.

Recuperarea literaturii noastre din acei ani, din țară și din diaspora, de la suprafață și din substraturi sau temnițe e o treabă a conștiinței estetice, care, chiar la oamenii obișnuiți, acționează instinctiv; nimeni nu citește o carte plicticoasă pentru că autorul a fost un erou al rezistenței împotriva comunismului, nici nu aruncă o capodoperă sau măcar o carte amuzantă când află că autorul a fost comandant legionar sau a participat cu pistolul și cu ranga la masacrele de la Jilava sau la cutare program la fel de reprobabil. Numai că istoria literară nu se poate face astfel, la modul „purist”, făcând abstracție de factorul politic care joacă un rol imens și specific în toată mișcarea noastră culturală de la 1821 încoace, chiar și în perioadele de „liniște”. Istoria românilor (pe care au făcut-o păturile superioare, mai avute și totdeauna culte) a fost un continuu reformism îndrăzneț sau un fel revoluție cu reformism îndrăzneț sau un fel de revoluție cu repetiție.

Doar momentul 1918 pare a deschide o perioadă de liniște și de așezare, care, însă, s-a dovedit înșelătoare; a fost o epocă la fel de frământată și bântuită de factori exteriori fenomenului cultural; dar a fost o epocă de eliberare de obsesia problemelor urgente de ordin al politicii externe, soluțiile lor fiind pur defensive.

Pe la mijlocul anilor '30, toată această iluzie intră în criză sub amenințarea forțelor revanșarde – URSS și Germania hitleristă – care, direct sub masca internaționalismului pacifist, cer anularea Tratatului de la Versailles și obligă țara noastră la o schimbare de atitudine și la instaurarea unor regimuri forte: dictatura regală în 1938, alunecarea spre un regim totalitar, soluția unui „stat național-legionar”, apoi o dictatură cu caracter personal sub Antonescu (1941), războiul, catastrofa alianței cu Germania, ocupația sovietică (1944) și, din anul următor, tragicul proces al pierderii independenței și anexarea României la „lagărul socialist”. Deceniul acela (1938-1947), singurul care-și poate revendica acest titlu, căci este singurul în literatura noastră clar determinat calendaristic, prezintă cea mai tulburătoare și mai dramatică perioadă din literatura noastră, iar încheierea lui tragică va constitui un motiv de nostalgie și regrete pentru tot ce s-a întâmplat atunci într-un climat agonic, dar mai ales pentru speranțele deșarte, dezmințite până la urmă.

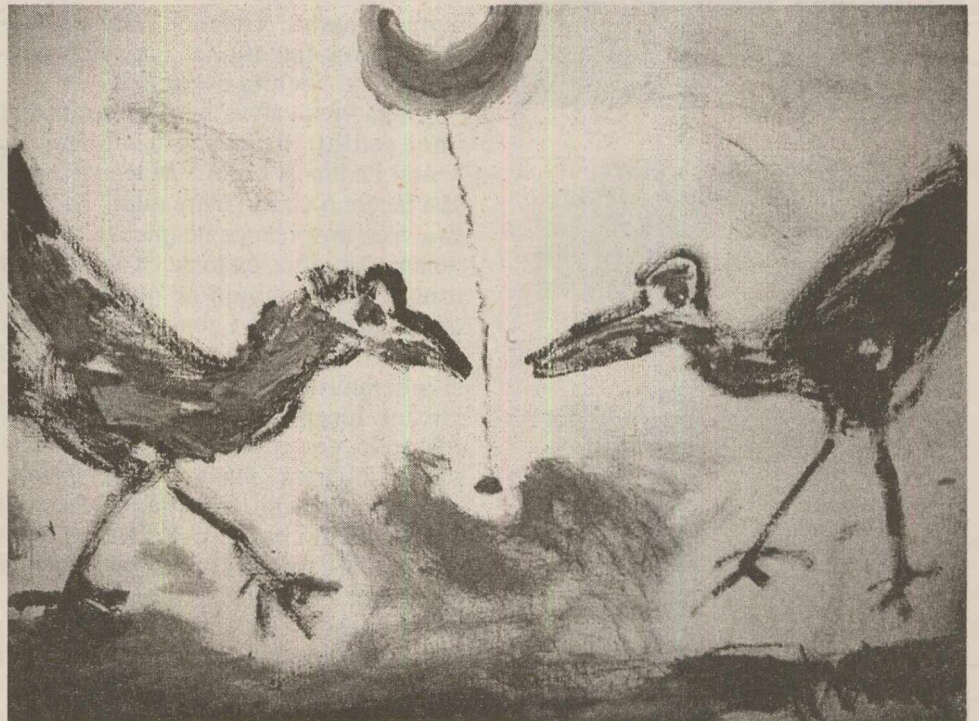
Ceea ce a fost comunismul se știe, deși nici aceasta nu este recunoscut față: se încearcă prin tot felul de sofisme să i se atenuze răul, spiritul retrograd și destructiv, semnaland rarele excepții de realizări și ascunzându-se felul în care au izbutit să iasă la lumină. Desigur că noi, astăzi, nu reținem decât pe cele cu adevărat „bune”, dar istoria literară nu poate fi un catalog de excepție, fără a le da ca atare. În fond, e vorba de cam o treime din întreaga istorie a literaturii noastre „modernă”, care nu poate fi evacuată din memoria cetățenilor români, așa cum nu e exclus să se întâmple cu anumite perioade din literaturile altor popoare, cu o vechime aproape milenară.

Cum are trebui să se procedeze? Izolându-se perioada comunistă, asemeni unei paranteze scoase în afara normalității? Dar în paralel cu literatura sau recunoscută și neverificată care, când a apărut, a schimbat fără voia autorităților fața literaturii în comunism: V. Voiculescu și L. Blaga, I. Vineanu și Constant Tonegaru, iar, mai târziu A. E. Baconsky și Leonid Dimov. Oare cum procedează istoriograful literar german cu literatura din R.D.G? Integrându-l într-un tot sau oferind-o într-o secțiune aparte?

După cum am tot spus în comentariile mele, în cele patru decenii de comunism, la noi a apărut o literatură foarte diversă și care s-a propus observației și evaluării din motive mult mai influențate de conjunctură. „Revizuirile” care s-au operat și în cadrul ei, chiar dacă nu li s-a spus așa, au fost reale și, uneori, radicale, nu au urmat un proces lăuntric, ci unul

determinat sau favorizat de factorul politic, ceea ce-i anulează multe din efecte. Or, niciodată nu s-a întâmplat în trecut așa ceva; și atunci s-au comis nedreptăți ori se constată omisiuni pe tabelul valorilor: *Istoria* lui E. Lovinescu sau cea a lui G. Călinescu le atestă, cu atât mai mult cea a lui D. Murărașu; noi nu posedăm o *Istorie* standard, nici măcar pentru trecutul mai îndepărtat, ci doar foarte onorabile opere provizorii, cum e *Istoria literaturii române vechi* a lui N. Cartoian sau cursurile litografiate și numai parțial tipărite ale lui D. Popovici.

Și situația trebuie recunoscută și grabnic schimbată, deoarece în clipa de față opinia critică și, mai larg, educația estetică sunt făcute mai ales prin școală. E un fapt nou determinat de autoritarismul predominant peste tot în comunism, spre deosebire de

largile dezbateri bazate pe libertatea totală de opinie, care au caracterizat era liberalismului de până în 1947-1948. Critica de atunci era mai ales gazetărescă, foiletonistică, ireverențioasă până la insolentă și chiar universitarii n-o disprețuiau, istoriile s-au elaborat mai la urmă.

Comuniștii au venit cu ideea manualului unic, normativ și indiscutabil care bântuie și acum ca o fantasmă mințile tuturor blocaților, încuiaților, nostalgicilor care vor să aplice realității actuale, dinamice până la haotic, modelele „bune” de pe vremea ucuzurilor de partid, care mai ales erau eficiente, adică îi serveau mai bine pe cei care îi enunțau. Regimul comunist a fost unul tiranic și criminal, dar mai ales a fost aberant și, astfel, a lăsat fără voce să pătrundă și în domeniul nostru adevărul măcar pe jumătate și cu titlu de excepție. Slujitorii regimului de primă oră, de la Paul Georgescu, Ov.S. Crohmălniceanu, la D. Micu, G. Munteanu, M. Gafița ori Savin Bratu erau niște duplicitari care mai și „greșeau” regăsind din când în când normalitatea și, deși erau

drastic chemați la ordine, mai strecurau unele mici crezuri. Ceea ce a făcut cu puțință liberalizarea admisă de partid prin anii '60, când ei au devenit factori activi de primă mână, ajutând hotărâtor pe tineri uneori în faza debutului și pe „clasicii” cu studii rapid elaborate și prefețe în cazul unor reeditări.

Time de aproape două decenii, până pe la mijlocul anilor '60, câteva cărți ce pot fi reeditate, rezultat al dezghețului de după moartea lui Stalin, nici un studiu de istorie literară, nici o monografie care ar merita să fie reeditată, nici o ediție de scriitori care să nu aibă „probleme”, să nu se înfățișeze cu sumarul incomplet și cu fraze „croșetate” – termen nou apărut în munca editorială, semnificând un anumit

tip de cenzură (tăiere) care nu exista înainte. Colecții de documente sau de scrisori primite sau expediate de cei mai importanți scriitori sunt literalmente jumultite pentru că evocă personaje indezirabile, fapte ce trebuie ascunse sau, pur și simplu, pentru că rudele celor în cauză nu vor să lase să se publice unele adevăruri, fără de care nu se pot explica momente decisive din biografia lor.

S-a publicat totuși imens, s-au comentat cu abilitate documente prohibite, dar tot mai e foarte mult de făcut. Eu mă erijez în judecător al insuficienței istoriografiei românești din timpul comunismului, pentru că ar fi greșit, ea fiind indusă în eroare, dar nu pot lăsa să treacă necomentată vinovăția celor care acum blochează din diferite motive, nu doar din inerție, un proces pe care tocmai ei erau chemați să-l întreprindă și să-l încurajeze.

Simt mâna patriei pe zgarda mea cum mă azmure...

TRAIAN T. COȘOVEI

Prin 1978, după multe precauții care țineau de o mentalitate aproape comună nouă tuturor – aceea de a fi refuzați de toată lumea –, am îndrăznit să-i trimit câteva poeme profesorului Eugen Simion; după vreo două săptămâni mi-am luat inima în dinți și m-am dus să aflu verdictul: în linii destul de generale, acesta nu era catastrofal, dimpotrivă!

Trec niște zile cât niște ani. Restituindu-mi poeziile, profesorul Eugen Simion mi-a întins și un carton, nu mai mare decât o carte poștală, un carton alb pe care o mână necunoscută scrisese: „Domnule Traian T. Coșovei, domnul profesor Eugen Simion mi-a arătat câteva din versurile dumneavoastră. Vă felicit. *Trompeta de apă* e marca unui fluviu”... și, dedesubt, semnătura: **Nichita Stănescu**.

După vreo câteva luni, la terminarea unei ședințe de cenaclu, doi poeți, Viorel Padina și Călin Vlasie, mă invită să-i facem o vizită „bătrânului” Nichita. Era vreo unsprezece noaptea, așa încât voiam să-i refuz, cu toate că tentația era uriașă. Tot tânguindu-ne noi, ne lovim de ușa ascensorului. Cabina, abia luminată de un bec de 15 wați, e plină de zgârieturi și îndemnuri la explozie demografică. Urcăm. Încep să vină îndoielile... apoi regretele, dar cutia se oprește la etajul patru. Coborâm. Sunăm. Nu se face nici o minune. Prietenii știu ei mai bine ce știu, fiindcă acum bat în ușă. Din ce în ce mai tare. N-o fi acasă? În fine, niște lipăituri pe ciment... ochiul vizorului se clatină... yala se mișcă. Ușa se deschide lăsând la vedere un uriaș pulover, din lână cea mai groasă, pe lângă care nu te poți strecura. „Dragii mei...” sau „Scumpii mei...” – nu mi amintesc, dar puloverul se dă la o parte.

Pe holul strâmt, de ciment, lipit de zid mă prezintă bâlbâindu-mă groaznic... „Bătrânul” își aduce sau se prefacă că își aduce aminte numele meu. Eu nu mi amintesc decât o statură impunătoare, o mână puternică ce știe prea bine să-și ascundă forța, o claiă de păr blond răvășit și o pereche de ochi *alunecând* într-un surâs asiatic. Intrăm în sufragerie și... nimic... sau aproape nimic. Nu tu mobilă florentină, nici pomencală de pereți căptușiți cu interminabile rafturi de bibliotecă („deh, nu ne primește maestrul chiar în sufragerie”, îmi spun), nici țipenie de *buhara* pe podele, nici tu picior de gallé-uri pe lipsa totală de măsuțe cu labe de leu. O garnitură „Bonanza” cu o masă enormă, rotundă, înconjurată de șase scaune goale. Parchetul era ars în câteva locuri de ceea ce, iarna, ar fi trebuit să fie un reșou electric. Într-un colț, un pat pentru o singură persoană pe care dorm o grămadă de reviste. Un singur bec, mai puternic, atârnat de tavan. Pereții desenați, iscăliți, scrijelați. Ușile au fost cândva vopsite în alb, dar acum sunt acoperite de desene și versuri. Undeva, dincolo de ele, un robinet defect scâncește în întuneric și singurătate... A fost prima mea întâlnire din sutele ce aveau să urmeze cu fascinantul, tulburătorul poet Nichita

Stănescu. Aveam douăzeci și patru de ani. Nichita Stănescu a fost un maestru tăcut. Generozitatea lui ieșită din comun era o formă superioară de indiferență. Constructor al unei piramide de metafore și concepte ce influențează și acum literatura română contemporană, Nichita Stănescu nu s-a dorit un faraon. Sufletul poctului a vibrat o dată pentru totdeauna printr-o „ars poetica” definitorie: „Patria mea este Limba Română.”

Propus de două ori la Premiul Nobel pentru literatură, într-un context tulbur, când compromisurile erau iute aducătoare de notorietate (inclusiv financiară), Nichita Stănescu a trăit și a scris în spiritul limbii Române, adoptând un mod de viață – chiar excentric – ce ne amintește de figura publică și poetică a lui Eminescu. În calitate de prieten apropiat al poetului, pot spune că nu cunosc nici un fel de proprietate a acestuia – decât cea asupra cuvântului, a metaforei tragice, existențiale. El este creatorul unei structuri poetice inconfundabile ce a opus stalinismului vulgar și dogmatismului anilor '60 ideea sensibilă a iraționalismului hegelian. A se vedea volumul **11 Elegii**, volum apărut într-o perioadă sensibilă ce pune în primejdie libertatea de expresie și, deopotrivă, libertatea creației.

Mult timp s-a vorbit despre un Nichita Stănescu indiferent la actul politic ori social. Dar iată ce aflăm din prefața volumului V al **Integralei Operei lui Nichita Stănescu**, prefață scrisă și semnată de Alexandru Condeescu: „Într-o târzie rememorare, după mai bine de douăzeci de ani, Andrei Pleșu schiță figura inenarabilă a poetului din acele tulburate zile ale mișcării: Nichita Stănescu terminase, cred, **Noduri și semne**. Ne chemase la atelier la Sorin Dumitrescu să ne citească, pe conu' Alecu Paleologu, pe Mihai Șora și pe mine. Toată noaptea ne-a citit volumul, dar dl Șora și cu mine eram destul de preocupați. Șora era pensionat de la Ministerul de Externe, dar era încă în organizația lor de bază. Îl convocaseră la o ședință, se duse, îi spusese de cum intrase: Nu v-ați plătit cotizația de trei luni, iar el scosese banii, plățise, se duse în bancă și aflase brusc că trebuia scos din partid. Vechii lui colegi l-au înfierat, l-au terfelit bine, au cerut să fie luat la întrebări. Să ne spuneți mantra!, îi cereau. Îmi pare rău, nu o mai știu, nici nu m-a interesat. Era ceva ca o silabă fără sens; o vocală prinsă între două consoane, nu mai țin minte. Ce era, dom'le? Trebuie să vă amintiți! Nu știu, bip, scârț, ceva de felul ăsta. Era scârț? Poate! (...). După ce termină de citit, Nichita zice: *Bre, lasă, bre, că n-o să fie cine știe ce. O să treacă și asta și, dacă nu, în cel mai rău caz o să vă împuște. Care-i chestia? Haide, bre, ce importanță are?* Am plecat cu Mihai Șora, care, vădit indispus, mi-a spus, între altele: Bine cel puțin că am copii în străinătate... Nu eram încă suficient de îngrijorat, dar, după ce a urmat și o interdicție de semnătură, am început să fiu (...). M-am dus la un moment dat în grădina restaurantului de la Uniunea Scriitorilor. Aia stăteau, beau pe-acolo, când am intrat, am făcut obiectul unor

mici patetisme. Petre Stoica m-a luat în brațe: Ce ți-au făcut, mă, băiatule, ce ți-au făcut? Nichita, tronând-lă o masă: *Bătrâne, eu m-am hotărât. Zilele astea trebuie să mă duc să iau de la Struga laurii de aur ai poeziei; mă duc, iau coroana și o donez unei uzine din Ploiești, ca să se vadă că și cultura poate contribui la creșterea productivității... După asta mă duc la Nicușor și-i spun: Bătrâne, prietenul meu, să zicem Nicolae Iorga – voia prin asta să arate că nu intervine pentru fitecine – Nicolae Iorga e șomer. Te rog să-i dai serviciu. (Problema până la urmă rămăsese asta: n-aveam serviciu nici eu, nici nevastă-mea). Nichita zice: Dacă nu mă înțelege Nicu, mă duc la bătrânul Nicolae, la t-ăsu, și-i spun: Uite ce s-a întâmplat cu prietenul meu. Dacă nu mă înțelege, facem greva foamei. M-am gândit. Luăm o cameră, am eu un prieten, închiriem o cameră, stăm acolo, bem votcă și vorbim filosofie. M-am interesat: în greva foamei e voie să bei... Ce-o să se întâmple? Or să vină ziariști, nu facem nici o declarație împotriva regimului, nimic politic. Problema e numai că matală n-ai serviciu. Acuma trebuie să știm la ce ne angajăm. Ei știu că eu stau prost cu ficatul și că mata stai prost cu inima. S-ar putea să se enerveze, matală să-ți dea un șut în inimă și mie un șut în ficat. Și atunci, murim. Cine a aavut cuuurajul să se nască trebuie să aibă și cuuurajul să moară. Ar putea să ne dea afară din țară. Atunci, ne vom duce până la graniță și pe graniță ne sinucidem.”*

Se remarcă ușurința cu care Nichita Stănescu se „tutuiă” cu teme importante ale poeziei pe care le aborda când în registrul patetic, când în registrul ironic-burlesc de sorginte avangardistă. Unele poeme, apărute abia după 1989, au chiar un aer polemic cu atitudinea autorului din – să zicem – volumul **Sensul iubirii** (1960). Să vedem cum sună un poem tipărit în „Contrapunct” (1990) și anume **Soldat, curvă și câine**: „Eu sunt soldatul unui stat mic/ Victoria mea este moartea mea/ Nu pot să înving decât dacă mor,/ iar când se lasă seara/ îmi pângăresc trupul/ numai să rămână virgin/ trupul țării mele.../ iar când ciudatele lumini/ iau loc pe cerul cu stele puține,/ latru, mârâi și latru/ și simt mâna patriei pe zgarda mea/ cum mă azmure/ și mă retrage/ și mă azmure”.

Nu mi-am îngăduit niciodată să-i reproșez ceva poetului. Dacă ar fi să o fac, atunci i-aș reproșa faptul că nu a îndrăznit să se rupă de gloria lui balcanică, o glorie a celui ce, în tinerețe, a înfruntat cohorte staliniste, triburile dogmatismului cu lancea iraționalismului, o glorie reală, deci, dar care diminuea pe măsură ce prestigiul internațional al României acelor ani se evaporă.

Nu a făcut din victoria lui o victorie de mâna întâi, o carieră europeană, mondială; a rămas captiv unei notorietăți „locale”, pe care a păzit-o neînțelegând sau refuzând să înțeleagă șansa pe care poezia lui ar fi oferit-o spiritualității românești.

Totuși, cuvântul...

CONSTANTIN TRANDAFIR

Despre poezia lui Nichita Stănescu nu se poate vorbi sau scrie fără a pune, măcar în treacăt, spinoasa problemă a cuvântului. Evident că nici într-un spațiu atât de restrâns cum e acesta și consacrat special temei nu e cu puțință decât a se reazeza câteva accente. Și nici vorbă de precizări teoretice, cele mai multe dintre ele fiind clișeizate. Doar atât, *minimum minimorum*: poezia este construcție în limbaj, impulsul genetic al creației îl constituie „alchimia cuvântului” (Rimbaud), posibilitățile combinatorii ale limbii, însuși spiritul uman există numai prin limbaj (Mallarmé). Spectacolul poeziei lui Nichita Stănescu rezidă cel mai mult în varietatea aproape paradoxală a ficțiunii imagistice. Tensiunile poetice se petrec la nivelul afectiv-cerebral, rezultând dintr-o aprigă luptă cu limbajul: „Îmi învățam cuvintele să iubească, / le arătam inima / și nu mă lăsam până când silabele lor / nu începeau să bată. / Le arătam arborii / și pe cele care nu voiau să foșnească / le spânzuram fără milă, de ramuri. // Până la urmă, cuvintele / au trebuit să semene cu mine / și cu lumea” (*Ars poetica*).

În chiar volumul *O viziune a sentimentelor*, Nichita Stănescu include „o viziune a cuvintelor”, care cu timpul va dobândi o extensie cosmologică. Limbajului i se atribuie virtuți generative prin calitățile lui polisemice. Dar tot această amplificare creează suspiciunea cu privire la resursele cuvântului de a împlini utopia integratoare. Circumspecția însăși e creatoare, potrivit a principiul poetic al tăcerii. Amfion, constructorul, cântă ca să crească zidurile cetății. O mitologie a cuvântului se conturează în volumele *Obiecte cosmice*, *Oul și sfera*, *Laus Ptolemaei*, fiecare locuite cu forme și conjecturi noi pe temeiul coincidenței opuselor și al determinării raporturilor dintre lucruri și cuvinte, care este însăși esența poeziei: „O, lucrurile, vid absolut mai vid decât / ventuze ramificate sugând oriunde / obiectele cosmice. / Încerc să mă salvez / și nu pot decât / cuvintele înstelate să le ridic deasupra. / Numai cuvintele au ființă, / numai ele există, există fugind / speriate de moarte, de lucruri. / O, lucrurile deschid un ochi, pironitor / Și-l clatină la dreapta, în stânga / după cuvinte. Cuvintele fug, se fac străvezii, / lucrurile stau, se fac vizibile. / O, lucrurile, exacerbare a vidului” (*O, lucrurile*). De pe acum se anunță o criză a limbajului, ontologică, nepuțința de a semnifica „poetic” lumea, de a releva puterile indescriptibile și spirituale: „Cuvintele / nu au loc decât în centrul lucrurilor, / numai înconjurare de lucruri”. Poetul tatonează tot mai mult dimensiunea concret-ludică a existenței, un spectacol

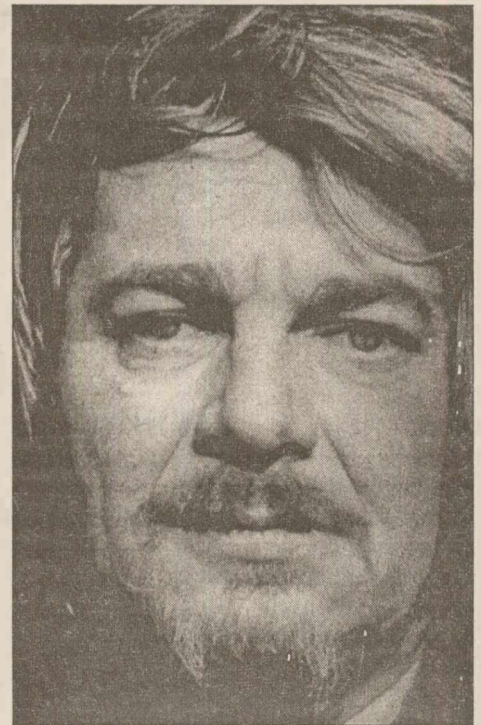
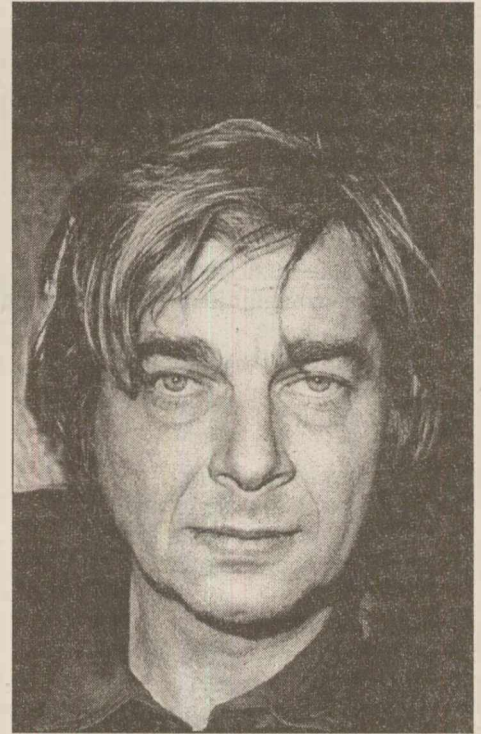
mereu schimbător și fascinant: „Doamne, Ptolemeu, blândule, / niciodată nu mi se face dor de idei, / ci numai de lucruri, / ci numai de lucruri, / schimbându-le din unu în trei și cinci” (*Cântec de seos apa din urechi*).

Acest mod de a se defini în relație cu lucrurile, de a se raporta la obiecte prin cuvânt, capătă noi înțelesuri în volumul *Necuvintele*. Mai intensă, parcă, decât până acum este frenezia și invenția limbajului, încrederea în virtuțile sintactice ale cuvintelor, tânjirea după prospețimea lui originară, mirajul cuvintelor instauratoare; pe de altă parte, efortul dureros de a exprima inexprimabilul: „Să cauți un cuvânt ce nu există / și să asculți cum timpul devine des. / Un cuvânt / pe care l-ai auzit, și brusc / simți că nu există...” (*În Grădina Ghetsimani*). Nu există deoarece se situează în atemporalitate, se pulverizează în numele obiectelor ori dincolo de ele, în necuvânt, în increat, în instanță, cuvântul nu-și poate îndeplini funcția cosmogonică. Pentru a nu se pierde orice rost, poetul tinde să pătrundă mai adânc în cronotopul cuvântului substanțial, să-i deslușească dimensiunea ontologică. Acut interogativ, el trăiește dilematic scindarea, o dualitate vibrantă și anxioasă a ființei universale: „Ceea ce este mai departe de mine, / fiind mai aproape de mine, / «tu» se numește. / Iată, m-am trezit zbătându-mă. / Se zbătea în mine «tu», / tu, pleoapă, te zbăteau, / tu, mână, / tu, piciorule, te zbăteau / și deși stam întins, alergam / de jur împrejurul numelui meu” (*Lupta lui Iacob cu îngerul sau despre ideea de „tu”*). În acest context de maximă expresivitate retorică și redundanțe fac notă discordantă, ca orice filosofare ternă: „Cine sunt eu? Care-i locul meu în Cosmos”? se întreabă poetul chiar în titlul unei poezii. Răspunsul e de-a dreptul fastidios. „Reparația” vine tot din ideea poetică de alteritate în „necuvinte”: „El a întins spre mine o frunză ca o mână cu degete, / Eu am întins spre el o mână ca o frunză cu dinți. / El a întins spre mine o ramură ca un braț. / Eu am întins spre el brațul ca o ramură. / El și-a înclinat spre mine trunchiul / ca un măr. / Eu mi-am înclinat spre el umărul / ca un trunchi noduros” (*Necuvintele*).

Cuvântul, condiția materială de căpătâi, conduce la condiția ideală a poeziei, ca să ne exprimăm în termeni maioreșceni, cu înțelegerea faptului că între cele două dimensiuni nu se mai pune astăzi semnul contrarietății. Înainte de toate stă revelația, dar nimic nu se întocmește fără elaborare și o imperioasă „ordine a cuvintelor”, care poate fi și formă ca deformare. Starea de grație se exprimă, printr-o acerbă confruntare cu sensurile ascunse ale cuvintelor, iar libertatea consistă tocmai în conexiunea la aventura ontologică. Pentru a capta inefabilul materiei, poetul are un magnetism specific, o dinamică interioară capabilă să pună în mișcare

și „necuvintele” și, neapărat, să stabilească o nouă ordine a cuvintelor care să dezrobească energiile latente: „Visez accl laser lingvistic, / care să taie realitatea de dinainte, / care să topească și să străbată / prin aura lucrurilor. Acel cuvânt îl visez / care a fost la începutul / lumilor lumii, / plutind prin întuneric și despărțind / apele de lumină / născând pești în ape și născând / ape și lumină, / născând pești în ape și născând / ape și lumini în lumină” (*Necuvintele*). Acesta e cuvântul originar care caută o cunoaștere nouă, dar mai cu seamă tinde spre nemărginire și mister, totul inducând poetului o „foame de cuvinte”, insașiabilă, fiindcă prin forme descoperă lumea cu adâncimea sensurilor ei: „În străfundul fiecărui lucru nu există / până la urmă decât un cuvânt – / înfățișarea trupului meu, tristă, / știe legea acestui pământ, / că până la urmă în lucruri nu este / în miezul miezului decât un cuvânt, / rege al întinderii aceste / cu vițele arse în vânt” (*Foamea de cuvinte*).

Iată, volumul *În dulcele stil clasic* amestecă fluxul conceptual și disponibilitățile ludice ale cuvântului, spunerea solemnă și stângăciile simulate, o multiplicitate verbală și de atitudini ca în tehnicile baroce sau suprarealiste, ca într-o demonstrație de imense posibilități ale limbii române. Poetul e, ca totdeauna, carnal și abstract, pitoresc și diafan, mai tandru și mai ironic, mai retoric și mai sentimental-parodic decât oriunde până acum. Cu aceste poeme erotice pătrunde adânc în teritoriul „dulcelui stil clasic”, în felul recuperărilor făcute de o anumită parte a modernității. În bună companie (Anton Pann, Arghezi, Ion Barbu, Miron Rădu Paraschivescu), Nichita petrarchizează în maniera Văcăreștilor și a lui Conachi, cu un rafinament special al limbii, o „imitație” savantă a stilului desuet. Registrul cântecului de lume, „neîndemânarea” savuroasă a stihurilor populare se răsfață în mozaicul *Strigăturilor*: „Ce-ai de gând cu mine, fă, / Subțire și galbină, / prună mult și platină / icoană și datină?... / Vrei să fii tu rază, tu / groasă cum e mugetu, / Bătrână ca taică-tu / șchioapă / roabă / slabă? / Ca și geana maică-ti / ca și i dintr-un a fi?... / Ce-ai de gând cu tine, fă, / măduvă de văduvă? / Inimă de viperă / vrei să fii, tu, liberă?...” Când languros, când galant seducător, libovnicul se joacă de-a trubadurul-„tribulindul” curtenitor: „Beți din cupa mea de piele / Doamnă, numai vinuri grele / Doamnă, numai vinuri roșii / Doamnă, numai vinuri verzi / doamnă, numai vinuri albe / căci vă stau covor sub talpe / Și la mânuri stau inel / Vâna mea vă e cercel (*Trei cai*). E, totuși, altceva decât jelaniile Văcăreștilor și leșinurile lui Conachi. Sunt „povești de dragoste” timbrate nichitian, e acea „alchimie” care face din poetul nostru unul mare de tot.

ANDREI DICU

SOCLU

Bat cocoșii ceasul de dimineață,
cu ciocuri ude și urduroase
și simt că trebuie să mor
și simt că trebuie să învii,
în satul fără câini s-a domesticit lesa
și zgarda și botnița
și schimbul de noapte.
Generațiile de iluzioniști ai amorului
predispus la roz ghinioane și noroace politice
s-au demolat și ele
și ascultă de biciul argatului

nevoii de nimic.

Și simt că trebuie să mor,
îneecat în petale roșcate și veștede,
pe care mi le-ai aruncat în treacăt
de pe treapta soclului meu.

Sunt aici și sunt singur
sunt nicăieri și-nconjurat de stafii.
Vinul s-a uscat în piscină
noaptea s-a trezit în pahare
și gheața-mi spânzură cerul de gleznă.

În satul meu fără câini s-a născut moartea,
albastră, dulceagă, cu iz de brad,
ca tine.

S-a făcut frig.
Aprinde tu o secundă...
Eu simt doar că trebuie să plec,
simt că mă-ntorc.

Undeva, deasupra soclului meu,
ca o rufă întoarsă pe frânghie
de sietirul
lui Cioran.

VITRINE

Imortelele s-au zaharisit
și umbrele tăcânde s-au întins pe câmpul
brusc îndulcit.
Umbra serii se-ndulcea
cu umbra focului
Umbra frigului se-ndulcea
cu umbra zilei.

Deasupra, o ceață
dulce
de gheață

Holocaust continuu
de gheață.

SINGULAR

Parcă-mi vine să ajut râul să-și sfâșie
platoșa cu diamante
în port, la capătul secetei...
Și s-a făcut noapte,
cu gust de zmeură topită-n căldările
țigăncilor plutitoare și mi-e sete,
cu vele de noroc și de vină
cu melancolie înghețate și sărut de bujor necopt,
în port, cu Amazoanele ciocnesc canistre
din sângele florilor
acolo, unde zac cioburi sub sfera neîntimplatului
te aștept.
Singular, ca o fracțiune timidă
și catargul alunecă
în sus,
mucegăind a romanță,
în casa plutitoare a poetului, luminată
cu gutui fierbând
s-a limpezit icoana de pe perete, ca în „Adagio” lui

Albinoni.

Te-aștept, n-ai să vii niciodată,
numai Iisus s-a răsturnat pe zidul zgrumțuros
și nestemat de acru cântă bobul cel galben de stepă
Singulară.

Zmeura galbenă, învelită-n malurile roze
pare că-mi șoptește că moartea mea
e peșcheșul vostru,
al fracțiunilor din tine.
Și te aștept, pe digurile înflorite cu secetă
și mi-e zmeură lugubră singulară și galbenă
sub icoana de pe zidul eretic
și singular.

CASTANI FIERBÂND

Pe ochiul tău defilează toamna,
cu fâțe de șoim, neîndoit de firav
Auzi cum mărșăluiește,
peste catacombele de flori de câmp...
Și ești singură și miroși a must
din sângele meu,
ca un paradox înfipt în spinarea
antitalentului Zeilor.
Ți s-au încuscrit în păr regimente
de castane aprinse
și în ochi epilepsii de mare
sângerând cu tăceri.
Și ce frumoasă și ce tristă ești,
ca balsamul unei rugăciuni pălind
sub Amorfisul trecerii mele
dintr-un paradox în altul
dintr-o pentagramă în alta
de pe o moarte în altă moarte
de sub Iliada ta în Odiseile mele.
S-a întâmplat să-mi suradă
părul tău înobilat cu sângele
planetei mustind din cancerul meu
veninos de iluzii,
ce rătăcește ca înger al toamnei
ars pe ruguri
de castani.

DESENAT ÎNTRE NORI

Se ploconea un cer peste vultur
și vulturul încovoiat
de salutul ceresc
doar de mai respira.
(Lui Amza Pelea, eternul)

ANTI-SHAKESPEARE

Plouă în ceas
de iarnă nisipul
e roșu între emisfere
pe balta din grădină au crescut
crematorii din sfârcurile
noriilor în bordelul decapitării
de netimp.

Mă strâng încet epilepsiile carelor
de foc cu osii de ceață visele
n-au niciodată culoare
natura curvă ne-a mai deflorat un simț
de nenăștere, de negând de necânt
veninu-nfloreste-n timpane tinere
prinț.

CRESC ÎN SILABE ȘI-ȚI CÂNT

Mai devreme sau mai târziu
pe sângele meu vor începe restaurările statuilor
cu gust de umbră
vor doini dintr-o dată contururi cu spatele
plin de dorințe
Ediția pură a păcatelor Lumii
o să-și tulbure simfonia cu pătratele
venelor calde

ANDREI DICU s-a născut în București pe 3 aprilie
1975 (La mulți ani!).

Este absolvent al Școlii superioare de jurnalistică,
promoția 1998.

A mai publicat poezie în *Contrapunct*, *Dreptatea*,
Oglinda literară, *Tineretul liber*, *Salut!*, *Jurnalul de
București*.

așternute sublim în cascade,
lapte heraldic va curge din umbre
în spațiul meu mic
alfabetizat de uitări.

Pe spatele meu vor face amor
Zeii cu blană de fluture
poimâine vă veți împiedica de mine pe străzi,
îmbrăcat în roba croită
din secte întregi de frustrări,
vor încolți popoare și vor sângera cruciade
pe râul incolor de grăbit de rămăneri,
în curtea interioară imbecilii
fac manifestație,
cică eu put a declin de senzație
alcoolicii se-ntrec în chitanțe și haz
sub haosul rece, canal al mirării.

Lăsați oglinzile descoperite,
basmul mai are de curs în delir
Făt Frumos cel negru cu buzunarele pline
de bonuri vamale aleargă
desculț pe Arca umbrelor cerșind
încă amorul nebun al păcatului
verde, cum patruleterul răsfrânt
al venelor clipei, iată, va arde silaba
în refluxul abisal, zeitate lichidă cu pântec
de Rai
punct infinit sufocat
de alai.

Cresc în silabe și-ți cânt pe sângele
meu nestropit cu absint s-or târi
netrăirile
cresc din silabe și-ți cânt pe sângele
meu netihnit cu venin s-or minți
restaurările.

Boris Akunin sau Când orientalistul scrie „polițiste“

Nu mai contestă nimeni faptul că romanul polițist – în mod tradițional considerat literatură de doi lei – a devenit un gen literar valoros, cu momente psihologice și descrieri de ambianță dintre cele mai elevate. De fapt, și romanul lui Dostoievski *Crimă și pedeapsă* sau unele scrieri ale lui Poe, E.T.A. Hoffmann, Dürrenmatt, Theodor Fontane pot fi încadrate în acest gen. Între timp, acestui gen, recunoscut ca atare, i se acordă numeroase premii – în America, premiile *Edgar Allan Poe*, *Shamus* și *Anthony*, în Marea Britanie *CWA Dagger*, în Franța *Grand prix de la littérature policière*, în Germania – *Deutscher Krimi Preis* sau premiul *Friedrich Glauser*, în Australia *Ned Kelly* etc.

Poveștile despre fărâdelegi, tema păcatului și a pedepsei, întrebarea despre motivele răului ascuns în om sunt arhetipuri terare care ar putea fi regăsite încă din vremea lui Cain și Abel – sau din literatura antică (Sofocle, *Oedipe*). De altfel, cuvântul „detectiv“ vine din latină (*detegere*). Însuși Friedrich Schiller a abordat genul, povestind un caz real, concentrându-se pe psihologia făptașului. Farmecul „polițistelor“ stă în faptul că cititorul intră și el în joc, „detectează“ la rândul lui, vrea să afle – e un gen căruia i se spune azi *whodunit* (contragere din „*who's done it?*“ – Cine a făcut asta?). Clasicii mereu

recitiți sunt E.A. Poe (care l-a creat pe detectivul Auguste Dupin), Conan Doyle (cu al său Sherlock Holmes), Agatha Christie (cu Miss Marple sau Hercule Poirot). Alte subramuri sunt romanele de spionaj, polițiste (cu tema agentului secret, de exemplu James Bond, creat de Ian Fleming, sau a comisarului de poliție, precum Maigret, creat de Georges Simenon) sau romane care se petrec în sfere și epoci neobișnuite (de exemplu *Numele trandafirului* de Umberto Eco, care se petrece în evul mediu, sau unele romane de Isaac Asimov, proiectate în viitor).

Pentru *thriller*, în centrul poveștii stă, în loc de căutarea făptașului, faptul că eroul de află în primejdie, iar în tensiunea creată, faptul că cititorul știe mereu mai mult decât protagonistul. Filmele polițiste și seriile de televiziune au amplificat fenomenul, marele public fiind atras nu numai de acțiune, ci și de descătușarea propriilor emoții; devenim mai empatici, mai umani, ne dezvoltăm spiritul echității, învățăm să luptăm cu teama, suferința, nedreptatea – în general, să depășim răul din lume și răul naturii omenești; aflăm despre psihologia răului, natura răului, fărâdelegea globalizată. Și ce e mai important, cititorul învață să-l cunoască pe „răul din el“ (ca și protagonistul, având mereu ceva de învățat de la personajul negativ), dezvoltând astfel preceptul Socratic al cercetării proprii vieți (care altfel nici nu merită să fie trăită).

Boris Akunin (pseudonimul georgianului Grigori Chkratishvili, n.1956) era mai

demult cunoscut ca specialist în japoneză; a tradus el însuși (din Mishima, Inoue) și a început editarea unei antologii a literaturii japoneze în 20 de volume; din 1998 s-a hotărât să scrie romane polițiste, iar azi e cunoscut în lumea întreagă, tradus în treizeci și cinci de limbi, vândut în optsprezece milioane de exemplare, cu numeroase premii. „Akunin“, numele adoptat, e un cuvânt japonez care poate fi tradus prin „personaj negativ“, sau, cum îl definește însuși autorul, „personaj care își face singur regulile“.

În acest spirit, îmbinând lecțiile clasicilor genului, dar și ale clasicilor ruși – vom recunoaște lesne influența lui Bulgakov – romanul *Azazel*¹ a fost primul din seria în care detectivul Erast Fandorin își începe cariera de Sherlock Holmes al Rusiei țariste (căci Akunin s-a specializat în romane istorice, în acest sens fiind de asemenea vizibilă lecția lui Tolstoi). În *Gambit turcesc*², al doilea roman din seria Erast Fandorin, acțiunea se petrece în Bulgaria, în perioada războiului ruso-turc, cu detectivul-diplomat Fandorin urmărind un agent turc care pune în primejdie înaintea rusească. Localități bine cunoscute nouă, precum Plevna sau Nicopole, București, Londra, Constantinople sau San Stefano creează o scenă în care

cititorul se simte parte a jocului marilor puteri europene. *Leviathan*³, al treilea roman al acestei serii care apare acum la Humanitas în agreabilă și alerta traducere a Denisei Fejes, a avut un succes de necrezut, poate și datorită apropierei voite de stilul Agathe Christie, sau a situației exotice (Fandorin investighează o crimă, în 1878, pe vaporul *Leviathan*, în drum spre India), sau a măiestriei psihologice prin care e pus în prim plan fiecare „pasager“ investigat. Tempo: allegro ma non troppo. Ornamentul principal: ironia. (Aici se cunoaște și pasiunea autorului pentru Cehov).

Akunin nu este decât unul dintre noile staruri *thriller&mystery*. La Humanitas au mai apărut „celebrități de ultima oră“ precum Alex Berenson, Lawrence Sanders, Michael Byrnes, Lee Child, Nick Drake, Dan Fesperman, David Hewson, Michael Marshall, Matthew Pearl, Jed Rubinfeld, Koji Suzuki, Lisa Unger. Să tot pleci la drumuri lungi.

¹ Boris Akunin, *Azazel*, traducere de Denisa Fejes, Humanitas 2007.

² *Gambit turcesc*, traducere de Denisa Fejes, Humanitas 2007

³ Boris Akunin, *Leviathan*, traducere de Denisa Fejes, Humanitas 2008.

Nocturne

Covorul roșu

STELIAN TĂBĂRAȘ

Momentul solemn al „covorului roșu“ este rupt din bogatul obicei al curților împărătești și regale, strălucitoare. Roșul însemna încă din zoroastrism putere absolută, la vechii greci el era menit „tălpilor de zei“ și până târziu, în evul mediu, purpura tyriană, obținută din secreția unui melc marin, nu era la îndemâna oricui. Mai târziu a persistat ca semn de triumf, de glorie. Din adolescență mi-a rămas în memorie un lung covor roșu traversând Piața Roșie, pe el îndreptându-se spre tribună Iurii Gagarin, întâiul cosmonaut, însoțit de Nichita Serghievici Hrușciiov, scund și gras, încercând să țină pasul și cadenta cu impunătorul Gagarin. „La ce te-ai gândit în acele clipe mărețe?“ l-a întrebat mai târziu un frenetic reporter occidental. „La șireturi“, a răspuns Gagarin, „mă feream să nu se desfacă și să mă împiedic“. Moment simpatic – cum de altfel e simpatică și scena măturării covorului roșu de la Cotroceni cu autentice măhuri de nuiete sau paie românești (scene apărute și în presa din străinătate) înaintea apariției unui vestit personaj. Nici covorul roșu de la Cannes, unde a avut și România premianți, n-a făcut cine știe ce impresie în România, ba unii colegi de breaslă chiar au minimalizat succesul. Dar asta e tradiția în țările ortodoxe, unde numai tiranii și înalții ierarhi stârnesc admirație nelimitată.

Am mai văzut recent un „covor roșu“; la televizor de data asta, era așternut în fața echipei de fotbal Real Madrid. După logica întâlnirilor sportive, dorința noastră ar fi fost să-i învingem pe teren; dar nu, am recurs la fondul principal de umilință. Mai ales că din echipă făcea parte și celebrul Beckham, celebru nu neapărat pentru spectacolele lui fotbalistice de operă, ci pentru învinuirile aduse unor studenți români că i-ar fi răpit soția și copiii. A fost o eroare desigur, s-au cerut scuze; dar cine știe prin ce au trecut cei doi tineri până la lămurirea cazului. Aici, la București, nimeni nu i-a mai amintit efeminatului fotbalist de întâmplarea cu ghinionistii studenți plecați la Londra să studieze medicina; dar nici el, licheaua, nu și-a amintit. Merita, nu-i așa, un covor roșu.

Ajungem la „cazul“ tenorului Costel Busuioc. Este un cocor întârziat – epitet potrivit și cu condiția sa de emigrant. Povestea lui de succes, de la schelă la sala de concert, a suscitat fie entuziasme exagerate (lacrimile de crocodil ale unora), fie critici și minimalizări excesive. Sigur că nimeni nu e profet în țara lui și că în România nu și-ar fi putut continua studiile muzicale fără cele liceale, dar există derogări; oricum, disprețul „rataților cu studii“ care l-au tocat mărunț („ce știe el cât de greu e?“) n-are nici o justificare. Publicul și-a amintit însă, romantic, de Enrico Caruso cântând în timp

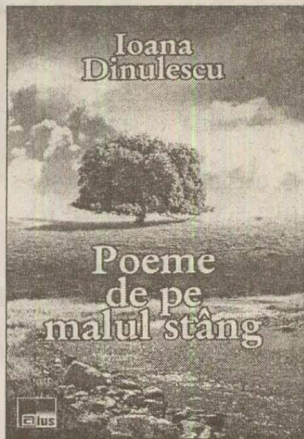
ce descărca sacii la moară, de Ion Herlea, despre care se povestea că n-a știut multă vreme notele muzicale, de Ludovic Spiess. Mai degrabă simpatie pentru un om care nu renunță la aspirațiile sale, deși drumul pe care l-a aruncat destinul nu era tocmai unul menit covorului roșu. Fie el și jerpelit sau măturat cu nuiete.

Ladies first! sau Viezurimea e vie!

HORIA GÂRBEA

Ioana Dinulescu
Poeme de pe malul stâng,
Editura Aius, poezie

Se cuvine să admirăm poezii care ajung la a zecea carte, într-un elan neobosit, pe durata a 25 de ani de căutări și lupte cu nobila obsesie a versurilor. Desigur, cu condiția ca ei să, fie, cum este cazul Ioanei Dinulescu, purtați către această performanță de un talent nativ cultivat cu grijă și neîmpăcat cu rezultatele prezente, ci atent la pregătirea celor viitoare. Altminteri, 25 de ani de tenacitate oarbă, cum se mai întâmplă, nu trezesc decît compătîmire. Din fericire, Ioana Dinulescu găsește încă, pe malul stîng, prospețimea unei lirici captivante, iar sufletul o ia razna încă în efuziuni tinerești, bune să fie contrapuse scepticismului de fond al poeziei sale. Textele poetei tind să o ducă departe de orașul coclit, locul tristeților provinciale, unde totul se petrece într-o marți, zi anodină. Dar autoarea se cocoată adolescentin pe urbea deprimantă și țese împrejur o pînză fină de mătase transparentă, un fel de lichid amniotic din care nu vrea să iasă. Acest vâl al Penelopei, țesut fără răgaz atîția ani, este, cum nu se poate mai „transparent“, însăși poezia.

vorba ceea, poartă un nume. Restul sînt aruncate parcă în derizoriul tipic douămiist prin trei stelute în loc de cuvinte identitare. În prefață, Radu Aldulescu o face pe Nicoleta Popa nouăzecistă (debutul ei abia în 1997 îl contrazice) și se răfuieste cu Dan-Silviu Boerescu care a abdicat de la critică, a ales calea unei cariere profitabile în loc să tragă de coadă mîța literaturii nouăzeciste și să-i facă mari pe alde Gârbea, Aldulescu, Gălățanu et comp. Legătura dintre poezia alertă și frustă a Nicoletei Popa și opțiunile profesionale ale lui D.S.B. e mai greu de stabilit, precum aceea dintre unca cizmarului și prefectură. Rămînem însă cu poezia care afirmă tranșant: *viezurimea e vie!* Asta după ce *viezurimea a învățat /să moară prea mult/ prea des și prea profund. Poezia e viciul meu/ e călăul care îmi asigură/ o moarte rapidă* – declară Nicoleta Popa și este convingătoare cînd se adîncește în viciu.

Carmen Cătunescu
Nijnik
Editura Novelnet, proză

Din cauza copertei cu aspect bizar și a titlului scris și el ciudat, am crezut că e un roman SF. Aspectul foarte serios, universitar, al doamnei care mi-l oferea dezmința această ipoteză. Pe urmă, *microromanul* rococo al lui Carmen Cătunescu m-a făcut să mă îndoiesc de trecerea caracterului aulic al autoarei, conferit de grade didactice și alte dovezi birocratice, în proza pe care o scrie. *Nijnik* nu e decît numele de familie al unui personaj care nu e deloc extraterestru. Textul o dă cînd pe teatru, cînd pe epistolar, pe poem în proză sau escu. Autoarea nu se ține de vreun gen sau specie. Singurul lucru constant pe parcursul cărții sînt condițiile mizerabile în care a lucrat editura *Novelnet* (mai bine îi spuneau *Novel? Niet!*). În rest, se poate spune că avem de-a face cu o nuvelă totală, postmodernă, bine scrisă pe fragmente, dar excesiv de precipitată. Carmen Cătunescu vrea să înghesuie un roman fluviu într-o povestire și editura găsește că e bine să o culeagă cu corp 14, ca să creadă cititorul... ce? E ca și cum o blondă măritată l-ar ascunde în dulap pe Alex Ștefănescu și s-ar mira că, la apariția soțului ultragiut, nu se închide ușa.

Diana Manole
Revoluția textilă
Editura Palimpsest, teatru

Personajele din piesa Dianei Manole, poetă nouăzecistă și regizoare cu diplomă, sînt: un smoking pe comandă exaltat și timid, o rochie de mireasă pură și romantică, un halat de casă uzat și irascibil, o rochie de doliu ieftină și demodată. Ele inițiază o revoluție cerînd drepturi pentru haine. Ele inițiază chiar și un partid textil cu deviza: „textile din toate țările, uniți-vă!“! Dintr-un magazin de țoale second-hand din Toronto (autoarea locuiește în Canada) pornește o revoluție mondială a hainelor. Este firesc că, trădați de veșmintele revoltate, oamenii rămîn dezbrăcați. Singurii care profită sînt cei din presă, că un asemenea eveniment nu se întâmplă chiar în fiecare zi. La final

se trag două cortine sau chiar trei: hainele însuflețite își pierd atributele umane și rămîn niște simple cîrpe, evident fără pretenții. Dar... se însuflețesc deodată piesele de mobilier și poveste poate s-o ia de la capăt cu revoluția mobilelor. Dar... în ultima scenă aflăm că totul a fost visul unui croitor de smoking-uri (*smoching* – scrie Diana Manole). O piesă ingenioasă și alertă.

La Neagra
Editura Mirador
antologie de poezie

Din inițiativa revistei *Arca* din Arad, cu sprijinul *Uniunii Scriitorilor*, vreo 15 poeți de ultimă generație au petrecut o săptămînă la Săvîrșin. După relatările lui Bogdan Crețu și Octavian Soviany, care au fost și ei împreună cu trupa și apoi au asigurat prefața și postfața volumului rezultat, tabăra de creație a fost reușită ca ambianță și distracție, dar și fertilă ca rezultat creator. Excelentă idee, cum s-ar cuveni să fie puse în practică tot mai multe. La Săvîrșin au fost poeți din „al doilea val“ douămiist: Diana Geacăr, Cristina Ispas, Miruna Vlada, Ștefan Manasia, Dan Coman, Radu Vancu, V. Leac, Bogdan Perdivară și alții. Volumul tipărit în urma reunirii acestora îi definește în asemănarea, dar și în diversitatea lor, clamată de criticii care i-au observat pe viu. Dar cine e *Neagra*? E patroana unui bar care funcționează de fapt ca bordel în localitatea unde s-a produs evenimentul cultural și care a meritat (barul plus patroana) atenția lui Manasia în poemul *Neagra's Revenge*. Un volum foarte colorat, dezinhizat, simpatic și mustind de talent, aceasta este antologia *La Neagra*. Nu vor lua Nobelul cu versurile din el confrății douămiști, dar faptul de a fi petrecut și scris împreună o săptămînă s-ar putea să le lase amintiri chiar mai valoroase.

Florea Burtan
Obsesia labirintului
Editura Muzeului literaturii române, poezie

Hai să vorbim și despre un bărbat, să nu ne creadă lumea androfobi! Poetul din Alexandria Florea Burtan, autor a nouă volume de versuri și trei de proză, nu este obsedat de biblioteca din orașul omonim, ci de labirintul cretan. Ceea ce ne uimește este că, în pofida obsesiei declarate în titlu, sau poate tocmai ca să nu se piardă în labirinturi poetice, el își realizează toate textele din carte într-o singură formulă prozodică: trei catrene, cu rimă încrucișată. Așa cum alții practică sonetul, Florea Burtan se rezumă la 12 versuri Doar de vreo trei ori își permite patru catrene dar asta nu schimbă mare lucru. În acest context, cu toate eforturile și inspirația lui, poetul trebuie să ajungă la rime inevitabile ca *flori-nori, carte-parte, cușcă-pușcă, rug-jug*. Din fericire, Florea Burtan are sensibilitate și ușurință la scris, versurile sînt firești, nu se simte chinul de a ține ritmul și măsura. Poemele sînt scurte elegii și cîntece de iubire cărora le stătea bine și descheiate de obligațiile metrice și sunătoare din coadă. Cîteva texte sînt de-a dreptul impresionante, cititorul uită atunci nefirescul formei impuse. Restul sînt, cu mici excepții, foarte corecte. Florea Burtan chiar e un poet.

Marieta Rădoi Mihăiță
Atenție, se închid ușile
Editura Tracus Arte, poezie

Poeta din Pitești promite: *voi specula ascunzișurile, (...) voi prefera detenția pentru un loc mai sigur*, altminteri *avalanșa zilei de mîine mi-ar putea îngropa nervii*. În fapt însă, dincolo de retrageri și izolări declarative, poezia Marietei Rădoi este destul de ofensivă, de-ar fi să judecăm numai după atacul cu primul vers, care ține totdeauna loc de titlu fiecărui poem. Tocmai această agresivitate, această țepoșenie, tăietura bruscă a versului și finalul abrupt al textelor ce par neterminate ca să facă în ciudă lectorului sînt capabile să adune simpatii în favoarea autoarei. Suprarealismul cel mai curat coexistă cu imagini luate dintr-o realitate banală, primul fiind o formă de răzvrătire și evazionism împotriva celor din urmă: *Stau în cocoșa cămălei gravide/ ca un conținut într-o formă/ ca într-o ambulanță cu girofar*. Poeta însăși se simte ceva între *cîine și lup* și trăiește prin actul imaginar: *cine vrea să mănînce o pîine, n-are decît să-și imagineze (s.n.) o moară*. Aceste apoftegme ușor sfidătoare stau bine Marietei Rădoi și n-o pun în rînd cu *tilharii*, cum zice în titlul primului ciclu de versuri, ci cu poeții.

Nicoleta Popa
Animal de povară
Editura Paralela 45, poezie

Să fie poetul ca și soldatul? Sau, mai puțin încă, un simplu *animal de povară urnit cu biciul de stăpîn, strivit și umilit* slăbit la numai 40 de kilograme și care *spală rahatul de la curul unui bărbat de 200 de kilograme*. Este semnificativ că poemul titular este singurul care,

Tonomate și flașnete

CONSTANTIN STAN

S

Semnalăm într-o rubrică anterioară o anomalie a televiziunilor românești: monopolizarea opiniilor de către câțiva guru plimbăreți cu sacul de idei cam pe la tot ce înseamnă „cutii cu maimuțe”. Înțeleg că unii dintre ei au contracte semnate cu un anumit post și că trebuie să își respecte obligațiile. Alții sunt cei disponibili, gata să își dea cu părerea despre orice și oricine, având oricând timp de pierdut prin studiouri. Dar și unii, și alții au oboșit imaginea și au transformat emisiunile într-un fapt plictisitor. E de ajuns să-i vezi și știi ce vor spune. Personal, m-am plictisit de Andreea Pora, Cornel Nistorescu, Cristian Tudor Popescu, Bogdan Chiriac. Chiar și de Emil Hurezeanu m-am cam săturat, cu tot tonul său de laudător lucid, cum se definea într-o seară. Dar cel mai mult m-am săturat de don Grigore. Mie, prin clasele primare, îmi toca nervii un profesor de matematică, om bun sărăcu' de altfel, care ne repeta întruna: „cine va înțelege matematica va înțelege orice pe lumea asta”. După ce am învățat eu bine matematica la liceul „Coșbuc” cu madam Givu, eram gata să-i dau dreptate. Mi se părea că sunt tare deștept și că am mintea mai bine mobilată după cele patru ore la rând pe care le

aveam joia în clasa a XI-a. Faptele postdecembriste mi-au adus o cruntă dezamăgire: nu matematica e cheia, fotbalul e știința științelor! Cine a învățat complicatul algoritm al lovitului bășicii cu, eventual, piciorul, cine are știința de a face deosebirea între cei 22 de flăcăi după tricourile pe care le îmbracă, cine știe biografia lui Bănel Nicoliță pe dinafară, cine are înalta onoare de a fi convocat la „palat” spre a se împărtași din învățăturile baciului lor, ăla este atoatepricepitor. Când, prin anii '90, l-am văzut pe un fost coleg de „Scânțea tineretului” sărind în barca analiștilor politici, economici, sociali, dându-se huța pe la toate televiziunile și prin toate avioanele prezidențiale, nu fui tare zdruncinat în credința mea despre puterea matematicii. Îl știam băiat descurcăreț, mâncase toată viața numai pâine albă – și fumase numai Kent – și nu era acum, când venise democrația, și buticurile de presă erau pline de bunătați, să roadă coji uscate de pâine neagră și să treacă pe ceea ce era țigara redacției – „Carpați”. Retragerea lui lăsase un loc liber, ce loc liber? o gaură imensă. Și, cum natura (televizoristă) are oroare de vid, apără don Grigore. Își făcu intrarea în mod triumfal prin suportarea cu stoicism a

jignirilor, în direct și la ora de vârf a microbiștilor, venite din partea unuia cu două clase mai mult ca tramvaiul dar plin de terenurile pe care altădată îi pășteau oile. Am zis atunci că ăsta i-o fi rolul: îl aduce lumea la televizor ca să-l facă de răs pe alalalt. Numai că, pas cu pas, emisiune cu emisiune, post cu post, omul s-a prins de televizor ca scaiul de coada oii. Și combate, și combate, și combate! Despre orice: politică, presă, cultură, învățământ și, din când în când, chiar și despre fotbal! Văzându-l într-o duminică pe la vreo trei posturi, mi-am întrebat un amic, cu care zăboveam asupra unui pahar de vin, cam ca Moromete: „Auzi, mă, ăsta o fi înșurat?” „De ce?” „Păi, nu vezi că stă numai la televizor!” „i-am explicat eu. M-a lămurit amicul: este, mă, tocmai d-aia-i mereu pe la televiziuni, probabil că stă cu soacra în casă și dimineța, ca să nu încurce locul pe-acolo, îi pun femeile traista de gât și-l trimit de-acasă să facă turul televiziunilor. În felul ăsta au și siguranța că nu-i pe la cârciumi sau, Doamne, ferește, pe la vreo amantă. „Mi-o și închipui pe soacră zicând: ia vezi, maică, pe unde a ajuns Griguță, și dă sonoru' mai încet că nu vreau acu' să-l și auz!”

Lăsând gluma, mai ales că nu am nimic cu don Grigore, când se rezumă la sport mi-e chiar simpatic prin felul lui bolovănos, dar deseori de bun simț, de a comenta, trebuie să spun că nici televiziunile și nici oamenii ăștia nu câștigă nimic din prea deasa, din exasperanta lor folosire. Omenește, pe unii dintre ei îi înțeleg: mirajul de a

fi „pe sticlă” este mare. Dar, în viață și în profesie, este obligatoriu să știi să spui și „nu”. Pentru că știți ce renume au femeile care spun tuturor și oricând „da”! Profesional, nu înțeleg însă televiziunile: ele au dat apă la moară Președintelui de a vorbi despre tonomate în care bagi euro și scoți melodia dragă patronului. Las'că don Președinte a confundat tonomatul cu flașneta (aia are aceeași melodie, don Președinte!) și a plâns de mila fetei sale timide (care se înghesuie să intre în Parlament cu noi și importante „succesuri”), dar măcar ca rapidă impresie îi poți da dreptate, întrebându-te: de ce numai și numai acești jurnaliști sunt invitați și răs- invitați? Pentru că spectacolul (și televiziunea face parte din arta spectacolului!) e oboșitor și monoton cu aceiași actori, recitând același rol, fie ei pro sau anti.

Într-un eseu despre televiziunea americană, Umberto Eco se arată entuziasmat de showurile de acolo datorită pluralității de opinii, de mulțimea de cetățeni care puteau vorbi coerent, simpatic, interesant despre viață, politică, sex, cultură. Pluralitatea de opinii (inclusiv, deci, de imagini) este o marcă a democrației. Este starea de sănătate a unei națiuni. Dacă ne uităm la televizor, noi, românii, parem tare suferinzi.

Cybercultura

Cine se teme de turnuri

ADRIAN MIHALACHE

S

Societatea arhitecților francezi a organizat, în ianuarie 2008, un colocviu internațional dedicat turnurilor. Titlul colocviului exprimă gustul foarte franțuzesc pentru jocurile de cuvinte: *Tours et détours*, ceea ce ar putea fi echivalat în românește prin *Turnuri și tururi* (sau *deturnări*). S-a analizat turnul ca formă simbolică, dar, mai ales, rolul său în urbanismul contemporan. Tema este importantă, atât pentru Franța, cât și pentru România, având în vedere repulsia publicului cultivat din ambele țări pentru construcțiile înalte. La sfârșitul secolului al XIX-lea, intelectualii parizieni au semnat o petiție, cerând demontarea turnului Eiffel. Turnul Montparnasse, construit în anii 1970, a fost considerat o monstruoșitate. De atunci, construcțiile ambițioase s-au realizat departe de centrul Parisului, în cartierul *La Défense*. Pare curios, deoarece primul zgârie-nor – o structură de oțel cu zece etaje – a fost construit la Chicago, în 1884, de inginerul și arhitectul de origine franceză William le Baron Jenney.

La București, constatăm aceeași alergie la turnuri. Este adevărat că primul care a apărut, cel al fostului Bancorex, este hidos. Cum apare, însă, proiectul unei construcții înalte, opinia publică se rebifează și îl respinge *de plano*, în numele „spiritului

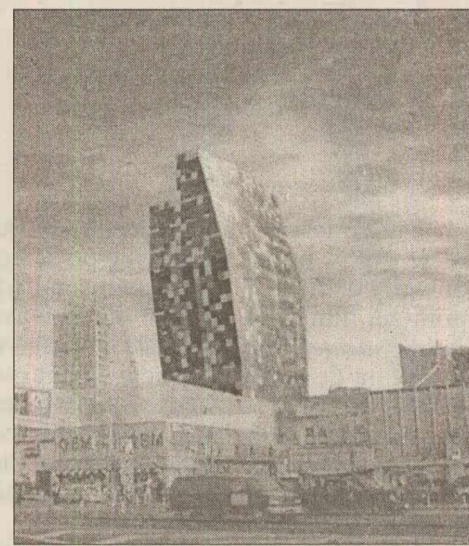
orașului”, fără măcar a-i acorda șansa unei analize raționale. Oameni care au făcut, pe vremuri, zid viu în fața demolărilor (vezi cazul Sf. Vineri) sunt gata să repete gestul, de data aceasta împotriva actului de a construi.

Omul politic francez Jean-Pierre Caffet, fost adjunct de primar în sectorul (arondismentul) 18, actualmente senator socialist, crede că disputa pro sau contra turnurilor nu este dusă de pe poziții raționale. „De ce ar trebui ca înălțimea imobilelor pariziene să rămână, în vecii vecilor, limitată la 37 de metri?” – se întreabă el. Turnurile sunt o expresie a vitalității sociale și economice, ele n-ar trebui să producă oroare. Cei care iubesc Parisul vechi și pitoresc din filmul *Amélie Poulain* trebuie să admită că acesta nu ar putea constitui o imagine a viitorului.

Așa se explică de ce arhitecți francezi inovatori, ca Jean Nouvel, construiesc la New York, nu la Paris. Acolo se gândește în termeni economici și publicul nu intră în dezbateri cu miză estetică. Există o excepție: capitala Washington D.C., unde nici o clădire nu trebuie să fie mai înaltă decât obeliscul ridicat în amintirea primului președinte. În rest, fiecare proprietar de teren construiește ce vrea și are tot interesul să construiască ceva

înalt și frumos. Înălțimea este dictată de rațiuni economice: cu cât clădirea este mai înaltă, cu atât terenul – foarte scump – este mai eficient folosit, dar și costul etajelor superioare este mai mare, astfel încât se caută un optim, diferit de la caz la caz. Frumusețea și originalitatea, pe de altă parte, atrag clientela. Dacă mari familii de investitori, ca Donald Trump, lucrează de generații cu aceleași firme americane de arhitectură, noii veniți pe piață recurg la arhitecți mai puțin convenționali. Astfel, Bernard Tschumi a fost invitat să construiască un imobil de apartamente în Lower East Side din Manhattan, cartier mai puțin elegant al orașului, cu o populație amestecată.

Turnul albastru este o construcție de beton, înaltă de 55 de m, cu 18 etaje, cuprinzând 32 de apartamente. Restricțiile impuse de terenul limitat au impulsivat inventivitatea formală a arhitectului. Turnul este bombat asimetric la mijloc, surplombând un centru comercial, de la care au trebuit achiziționate „drepturile aeriene”. Pereții cortină sunt „pixelizați” cu panouri de sticlă gri și albastre. Nuanțele ferestrelor simbolizează eterogenitatea etnică a cartierului. Multe apartamente au geamuri oblice, de la planșeu până la tavan, în camera de zi. Acestea oferă

locatarilor privesc mirifice. Unii se bucură de o bună perspectivă asupra *Wall-street*-ului și a lui *Empire State Building*, alții văd *East River* și podul Williamsburg. Construcția are câteva avantaje practice importante. Un panou de sticlă din trei este rabatabil, astfel încât geamurile pot fi spălate din interior. Turnul contribuie la schimbarea la față a cartierului, erijându-se în simbol al vitalității sale. Aici nimeni nu se teme de turnuri, ci de plictiseală, după cum nimeni nu se teme de viitor, ci de stagnare.

Caragiale cu laptop

MIRCEA GHIȚULESCU

Intrată discret în repertoriul Teatrului Bulandra, fără mari campanii de presă, **O scrisoare pierdută** este a doua versiune pe scena acestui teatru după spectacolul de antologie al lui Liviu Ciulei din anii '70, cu Toma Caragiu, Octavian Cotescu, Mariana Mihailescu și ceilalți cam de aceeași talie. Este, însă, nedrept să judecăm lucrurile prin analogie, pentru că ar însemna să comparăm intenții artistice cu totul diferite. Punctul de pornire a fost, de data aceasta, spectacolul de la Studioul Casandra realizat de profesorul Doru Ana cu studenții săi. Versiunea profesionistă de la Bulandra, văzută din perspectiva aceluiași Doru Ana, păstrează un aer studentesc, ceea ce înseamnă prospețime și spontaneitate, dar și superficialitate în elaborarea câtorva personaje-cheie ale comediei. Doru Ana aduce textul în cea mai vizibilă actualitate cu putință. Voturile se numără pe laptop și o bună parte din replici se rostesc la telefonul mobil. Autoritatea lui Trahanache ca șef de partid este incontestabilă, astfel că nimic „nu mișcă” în județ fără aprobarea sa, nici chiar adulterul Zoci. Fără îndoială, Doru Ana în rolul lui Trahanache este apariția

novatoare majoră a acestei noi versiuni în comparație cu bonomia (fie ea și vicleană) din majoritatea interpretărilor anterioare. Masiv, sec, laconic, Doru Ana se extrage

definitiv din registrul ridicol (ce devenise obligatoriu pentru soțul încornorat care este în piesă Zaharia Trahanache), fiind cu adevărat un „solid bărbat”, cum exclamă cu invidie Farfuridi. Este realmente un lider. Evident, Doru Ana citează copios din „nașul”, acel șef mafiot inspirat din filmele de gen căruia toți îi sărută mâna, cel mai pupăcios fiind, în final, Cațavencu (Vlad Zamfirescu). În holul prefecturii din care se intră direct în biroul lui Tipătescu, cu vedere spre stradă (decorul „trompe l'oeil” este creat de Nina Brumușilă), lupta crâncenă este exclusiv politică. Regizorul reușind să limiteze conflictul amoros expansionist în alte versiuni, nu mai asistăm la o comedie adulterină cu episoade politice, dimpotrivă, la o comedie politică agrementată cu delictе amoroase. Poate chiar prezența autoritară substanțială a lui Trahanache să lase această impresie. Spectacolul este, totuși, minor, nu din cauza unor defecțiuni de concepție (sau, cine știe?), ci a unor roluri eșuate. Cea mai mare decepție o produce Marius Florea Vizante, care simplifică până la dispariție identitatea lui Agamemnon Dandanache. În acest

personaj jumătate om, jumătate mecanism dereglat, Caragiale a pus foarte mult din tendințele moderne ale teatrului, îndepărtându-se atât cât trebuie, dar decisiv, de realism. Firescul (înțeles ca realism de stradă) pe care îl afișează Vizante este cu totul cronat și nimiceste personajul. Că nu există Agamiță Dandanache, treacă meargă, și așa nu apare decât în final, dar ce ne facem fără Cetățeanul turmentat, pentru că Lucian Ifrim este tot ce poate fi mai inexpressiv și mai neplăcut de privit? Încep să cred că trebuie să fii foarte talentat să ratezi un rol atât de gras. Noroc că funcționează cu distincție cuplul Tipătescu – Zoe. Daniela Nane (Zoe Trahanache) are o aură mondenă și este atât de șarmantă încât i se pot ierta toate păcatele, nu atât ale actriței, cât ale personajului. Iar Șerban Pavlu joacă pur și simplu un june prim care a lăsat afacerile politice pe seama lui Trahanache ceea ce este și nostim, și plauzibil. Lucian Ifrim „se scoate” cu icnete în Ghiță Pristanda, dar nici Cațavencu interpretat de Vlad Zamfirescu nu este chiar ceea ce ne-am fi dorit să vedem. Dar, de fapt, ce ne-am fi dorit să vedem? Spectacolul se joacă cu sălile pline, lumea râde din toată inimă și nu contează prea mult imperfecțiunile decât pentru o plicticoasă istorie a erorilor.

Cinema

Un film omagial: *Restul e tăcere*

CĂLIN STĂNCULESCU

Dupa o absență destul de lungă pe afișul premierelor, regizorul Nae Caranfil revine pe ecrane cu un film omagial dedicat, în cheia unei semificțiuni turnării primului film de lungmetraj din România – *Războiul Independenței*, operă regizată de Grigore Brezeanu și finanțată de Leon Popescu. Scenariul premiat la Paris în 1995 și la Los Angeles în 1999 a fost materializat de abia în anii 2006-2007, după ce primise o generoasă finanțare din partea Centrului Național al Cinematografiei, bugetul fiind un record al anilor de după Revoluție – circa 2,5 milioane de euro.

Lăudabila întreprindere se bucură de câteva dintre atuurile unui autor care știe să construiască un scenariu coerent, să edifice o arhitectură filmică viabilă, să coloreze psihologia personajelor cu atribute revelatorii, să așeze la momentul oportun accente menite să atragă simpatiile spectatorilor.

Filmul lui Nae Caranfil nu are nimic în comun cu cinematograful practicat de cineaștii tineri care s-au afirmat în ultimii ani, începând cu Cristi Puiu și terminând cu Adrian Sitaru sau Gabriel Sîrbu. Autorul filmului *Restul e tăcere* reconstituie cu frenezie Bucureștii de la început de veac XX pe platourile de la Buftea, refolosind decorurile de la *Modigliani*, alegând, ca mulți alți cineaști, interioare precum cele de la sediul Uniunii Scriitorilor, încercând noi unghiuri pentru cimitirul Bellu unde este înregistrată una din secvențele de început.

„Reconstituirea” unor culise din turnarea primului lungmetraj românesc de ficțiune este un binevenit prilej de meditație și asupra raporturilor oamenilor de artă

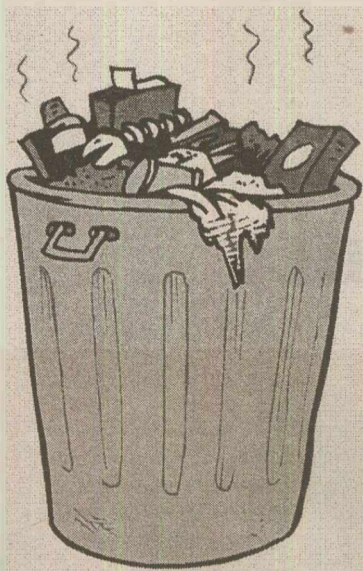
cu mecenajii vremii, dar și asupra concurenței născute pe malurile Dâmboviței între producătorii autohtoni și cei francezi, care au încercat o proprie versiune a „Războiului” de la 1877, angajând pentru interpretare pe membrii unei trupe de cartier, „frații Goldenberg”, pentru a-i interpreta pe regele Carol sau pe prim-ministrul Kogălniceanu. N. Caranfil relatează cu umor această penibilă încercare, neuitând însă și contribuția Casei regale și a Ministerului de Război la reușita întreprinderii fiului marelui actor Iancu Brezeanu.

Adept al cinematografului popular, Nae Caranfil nu ezită să-și etaleze calitățile de umorist, începând cu prima secvență în care însuși regizorul preia un rol de dascăl la Conservator, unde în zadar bătea la porți tânărul Brezeanu, continuând cu secvențele de turnaj, când figurația uită să moară la asaltul Vidinului sau când vitregiile vremii îl obligă pe sărmanul operator să învârtă degeaba manivela aparatului de filmat.

Carențele acestui film, de altfel destul de cuminte în toată demonstrația sa omagială, trimit la rezolvări melodramatice, cum ar fi moartea chipeșei Emilia, care arde ca o torță pe scena Teatrului Lyric patronat de mecenatul Leon Popescu, sau accente ironice ce ies din tiparul „reconstituirii”, cum ar fi cearta generalilor sau întrevederea cu monarhul. Două secvențe rămân memorabile, și anume recitalul imaginar al Aristizzei Romanescu, la plecarea armatei române și noaptea de taină desfășurată în exteriorul unde se filma hora țărănească și unde autorii *Războiului Independenței* poartă un dialog edificator.

Din păcate, filmul lui Nae Caranfil mai poartă pecetea nefastă a distribuirii unui actor mediocru ca Marius Vizante într-un rol de mare anvergură, căruia interpret îi aduce mai degrabă notele unui fante de mahala caragialescă decât aerul patetic al tânărului înhămat la o operă „istorică”. De altfel, în afara lui Ovidiu Niculescu, distribuit în rolul personajului mecenat-kitsch, fals melodramatic, nici ceilalți interpreți, în afara Ioanei Bulcă în rolul Aristizzei Romanescu, nu conving. Dacă imaginea reface cât de cât aerul epocii, cu splendidele costume create de Doina Levintza, nu același lucru se poate spune despre secvențele pariziene expediate de autor, probabil din rațiuni financiare, într-un episod desenat fără har.

În epocă, filmul *Războiul Independenței* a generat entuziasme și critici pe deplin îndreptățite „film ocazional”, „lucrare searbădă” etc., etc. Astăzi, filmul lui Nae Caranfil se înscrie pe direcția opusă „noului val” de cineaști, unde autorul se pare, a fost eronat înregimentat. Probabil și gestația prea îndelungă sau bugetul enorm nu au priit produsului final care face, la urma urmei, prea multe reverențe prostului gust, inserat cu pretenții omagiale într-un produs cam prea scump pentru rezultatul final. Cu acest film regizorul pare a-și căuta încă drumul început cu atâta inspirație cu *E pericoloso sporgersi*. Chiar dacă regizorul nu are contondența tinerilor cineaști, forța lor de exprimare, cred că viitoarele sale opere îl vor situa mai aproape de reușita primelor titluri ale filmografiei.

Tot vorbea Eminescu...

Pentru el poezia nu este ziar și nici jurnalism. E atât. Adică stare poetică. Adică acea artă de a trăi, acea estetică a vieții de care tot vorbea Eminescu. Viață pură. Artă pură.

Temele predilecte sunt azilul de bătrâni, cimitirul plin de umbre, satul adormit în clopotele mănăstirii de maici, codrul, bătrânul, copilăria, iubirea, suferința, vremelnicia.

Lipsă articol hotărât / Garda la capelă!

La poarta speranței de bat Visu (sic!) nici el nu răspunde Cu umbra, mirarea o împart Șoapta și ea se ascunde

La poarta iubirii zadarnic aștept
Moartea nici ea nu mă vrea
De ani aceeași rugă repet
Să împart sărutu (sic!) cu ea

La poarta vieții aceeași santinelă
Cu pușcă, baionetă și binoclu
Se schimbă garda la capelă
Morții viilor iau locul

Blestemat de poezie. Macii cu și fără altar

Fulgerul, copil blestemat de soartă
cățarat pe cocoșa norilor
citește din cartea păcatelor
Blestemul dorului
Mi-e dor de dor
de tăcerea șoaptelor
de macii fără altar
de valu (sic!) ce n-ar cruce
visu (sic!) pernă să se culce

Să (nu) bagi ambele picioare. Maxime și cugetări

Ne ținem drepti când suntem bine
înfipți în pământ.

Bunicul s-a angajat cu jumătate de
normă la împins căruciorul.

Să nu bagi ambele picioare în
același crac.

Exercițiul la paralele nu se poate
executa între șine.

Când se însoară, bărbatul se plânge
că și-a pierdut libertatea; femeia nu
se poate plânge că a pierdut ce n-a
avut.

A pune zăbală consoanelor

Vocalele spală rănil
Silabele sorb din izvoare,
se-ncurcă prin coame,
galopând peste râuri
trag zăbala consoanelor.

Moartea umblă cu vâlul ud

Sub vâlul ud al morții
O aripă-ncordată
Se zbate cu mirare
De piatră fulgerată

Dar prostia nu doare?

Stau întins în iarba plăpândă;
în abscons al pământului
îmi luminează fruntea,
Mă sclad în râul de aur, miresme ies
din
pori răspândind dureri intrinsece
Doare lumina?
Doare gerul?
Doare viața sau doare moartea?

Prora dorințelor

Oare adun vreodată speranțele?
Ele sunt înecate.

doar valurile secundelor –
ce numără dorințele-vis
cu prora înfipță
în curcubeu...

Soră cu unul și cu altul

Furtuna spintecă valul
pe care m-ai urcat
iar eu
soră cu un altul
i-aștern la picioare aurora
să-i limpezească străfundul.
Ar fi păcat
să nu-ncercăm râvnitul adânc
până-n împărăția cu piscul
plin de simțire...

Să răsucim penița în rană

Penița are – un tăiș straniu
care mi-a deschis
o veche rană.
Vârful ei
muiat în albastrul bolții
ne-a vrut alături.
De atunci eu și cu tine
privim împreună azurul
care se scurge
între cer și pământ.

Reamintim că cităm cu acuratețe
din cărți cu ISBN, publicate de
edituri, și din reviste literare.
Doar subtitlurile ne aparțin. Cît
despre numele autorilor,
menționarea lor n-ar avea haz.
Sau cine știe...

Contre-pied

Despre butoane, icușari și mahmudele

GELU NEGREA

La ora când citiți aceste rânduri, decizia Comisiei de disciplină a F.R.F. privind rezultatul final al meciului Rapid–Steaua, disputat joi și întrerupt în minutul 73 din motivele cunoscute, se află în curs de pronunțare. Va câștiga formația din Ghencea cu 3–0, așa cum prevăd regulamentele, sau – după proasta, dar îndelung exersata tradiție românească a compromisului de tarabă – vom avea parte de rejucarea (parțială ori integrală) a partidci? Săracii judecători disciplinari, nici Hamlet n-a avut parte de o mai cumplită dilemă!...

De-o fi una, de-o fi alta, per ansamblu lucrurile nu se schimbă radical: când aproape nimeni nu mai credea, iată că lupta pentru titlu și pentru locul al doilea în clasament s-a relansat spectaculos, oracolului din Bălcești adaugându-i-se, pe lista marilor profeți ai neamului nostru de suporteri, eternul bolnav de optimism Gigi Becali. Știu: nu de faptul că și-a descoperit subit prin arborele genealogic niscaiva crenguțe comune cu Mafalda este suspectat pitorescul personaj, ci de infinit mai terestra îndeletnicire a apăsării pe acele obscur-miraculoase „butoane” care au mai stabilit și al’dată ierarhii prin fotbalul românesc. Și asta inclusiv din motivul că Becali vorbește mult și multe, cotizând substanțial la propășirea celei mai performante dintre ramurile economiei naționale contemporane: industria datului cu părerea. Ba, uneori, chiar și cu parul...

O.K.! Dar eu mă întorc și zic: oare, tot din cauza hemoragiei verbale a lui Gigi ot Pipera își dau cu stângu’n dreptu’ ca la balamuc echipierii C.F.R.-ului din Cluj

de pe la începutul returului? Numai butoanele becaliste toarnă plumb și alte metale grele în picioarele lui Trică, Fabiani et comp.? Manevre iscusite și criminale să se ascundă, mă întreb cam retoric, recunosc, și în spatele impotenței timișorenilor de a face față pe propriul teren celebrei, redutabilei, mâine-poimăine invincibilei Dacia Mioveni? Și, mergând mai departe: tot de la tastaturi inextricabile și perverse se trag evoluțiile împleticite, fără har și fără farmecul vieții ca fotbal, în care au devenit niște maestri de toată jena feroviarului din Giulești? Păi, cum adică, mata n-ai destul sânge-n instalație să bați Gloria Buzău (ori, de pildă, și mai rău: o divizionară B de calibrul pitic al Universității Cluj) și ai tupeul să te visezi hoinărind fără viză și fără certificat de calitate competițională prin Europa?

Apropo: stau câteodată și încerc să pricep, gândindu-mă la fotbalierii din prima noastră Ligă, ce-i mână pe ei în lupta pentru adjudecarea unui loc în cupele continentale. Setea de performanță, dorința de a accede în saloanele de elită ale soccerului euro-israelian, convingerea că reeditarea serii magice de la Sevilla ’86 este posibilă? Sau doar ancestrala vocație de a ne afla într-o treabă care nu e a noastră, nici a urmașilor noștri, nici a urmașilor urmașilor noștri atâta vreme cât cultivăm în continuare cu succes principiile, strategiile, organizarea și apucăturile sportive *made in Miorița laie, laie-bucălaie*? Ori, poate că, de fapt, în spiritul gândirii dâmbovițene meschine și ciupitative, singurul interes real care ne animă este să-i facem oarece la

buzunare pe băieții de la UEFA care aruncă în stânga și-n dreapta cu valută forte, fie și numai pentru întâmplarea intrării în anticamera performanței. Fiindcă, să fim bine înțeleși: pătrunderea în grupele Champions League reprezintă pentru cluburile mari ale Europei nu o performanță și nu un scop, ca pentru noi, ci un banal mijloc de a se afla în locul unde începe bătălia pentru mărime și glorie. Să fie la ei acolo! La noi, aici, chestiunea se pune în termeni mai practici: îi strică investitorului național o injecție de capital în icușari și mahmudele euro-atlantice care să consfințească răsplata jertfei lui patriotice de a-și face publicitate pe seama fotbalului cu gândul la un post de viceprim-ministru al Guvernului, de parlamentar sau măcar de primar de municipiu reședință de județ? Doamne ferește și apără de D.N.A.!

Până când nu vom ajunge să ne însușim în mod organic filozofia victoriei adevărate, care este doar aceea supremă, rămânem mai departe triști prizonieri ai micilor patimi locale și ai marilor răfuieți regionale consumate în nesfârșite războaie intestinale.

Coșmarul predicției lui Mircea Sandu, după care, indiferent cum se va chema câștigătoarea titlului în România fotbalistică a anului 2008, ea nu va face mai mult de un punct în grupele Ligii Campionilor, îmi diminuează enorm atât interesul pentru modul în care se va soluționa problema litigioasă a meciului Rapid–Steaua, cât și curiozitatea privitoare la finisul întrecerii interne. Aștept, în ordine, meciul de azi cu, pardon, Rusia și turneul helveto-austriac al Campionatului European...

Aniversare la Galeria Dialog

Ruxandra Garofeanu omagiată de artiștii bucureșteni

D Primarul Neculai Onțanu a conferit o diplomă de excelență • Johnny Răducanu a inaugurat un pian de concert • Galeria Dialog – reper cultural al Capitalei • Afluență extraordinară a oamenilor de cultură din București

Vineri, 14 martie, la Galeria Dialog de la sediul Primăriei Sectorului 2, numeroși oameni de cultură au omagiat-o pe cunoscuta realizatoare de televiziune, critic de artă și animatoare culturală Ruxandra Garofeanu cu ocazia aniversării sale. Primarul Sectorului 2, dl Neculai Onțanu, și-a mărturisit bucuria și emoția cu care i-a adresat felicitări sărbătoritei și i-a oferit o diplomă de excelență colaboratoarei sale care a construit nu numai Galeria Dialog, ci și conceptul cultural al Primăriei Sectorului 2, transformând-o într-un reper al artei și literaturii din București.

Personalitatea Ruxandrei Garofeanu a fost conturată cu căldură de dl Dan Hăulică. Cei prezenți au asistat la un scurt, dar dens program artistic, cu interpretări muzicale ale Feliciei Filip și coregrafice ale lui Răzvan Mazilu, iar la final cu un entuziasmant recital

Johnny Răducanu. Cunoscutul jazzman a inaugurat pianul Galeriei și a afirmat că, din 1942 pînă azi, este pentru prima dată cînd, în România, un primar a achiziționat un pian de concert pentru a se face muzică în localul primăriei. Au fost prezenți zeci de oameni de cultură artiști plastici, muzicieni, actori și regizori, scriitori, oaspeți obișnuiți ai Galeriei Dialog. Distinși interpreți au fost prezentați de doamna Mariana Georgescu, director la Primăria Sectorului 2.

Am remarcat prezențe precum cele ale foștilor colegi din TVR ai sărbătoritei Ștefan Dimitriu și Valentin Hossu-Longin, ale lui Horia Andreescu, Eugen Simion, Mircea Spătaru, Mircea Dumitrescu, Olga Delia Mateescu, Ileana Stana Ionescu, Cristina Deleanu, Eugen Cristea, Pavel Șușară, pentru a numi doar prea puțini dintre invitați.

În cei aproape trei ani de existență, Galeria Dialog de la parterul Primăriei Sectorului 2 a găzduit numeroase vernisaje ale unor expoziții personale și tematice, de artă mai ales contemporană și românească, ele cuprinzînd pictură, grafică, sculptură, tapiserie și instalații plastice. Tot aici s-au desfășurat seri de muzică vocală și instrumentală, clasică și modernă, lecturi de poezie și proză, manifestări omagiale consacrate unor personalități ale culturii române. Toate acestea au fost posibile prin efortul și entuziasmul primarului Neculai Onțanu și ale echipei sale, un rol esențial avînd priceperea și simțul valorii dovedite de

consiliera sa, doamna Ruxandra Garofeanu.

La aniversare, redacția revistei **Luceafărul** îi urează doamnei Garofeanu multă sănătate și deplin succes în misiunea nobilă pe care și-a asumat-o!

Acest număr este ilustrat cu lucrări expuse în Galeria „Dialog” deschisă în incinta Primăriei sectorului 2, București

Vocație și profesii de credință

Pentru Ruxandra Garofeanu, critica de artă a fost, înainte de toate, o vocație. Iar atunci când aceasta s-a transformat în profesie, ea s-a dovedit a fi o profesie de credință. Prin Ruxandra, arta plastică din România și-a aflat întotdeauna un prețuitor și un propagator generos și inspirat. Prin ea, arta plastică a întregii lumi a ajuns mai repede și mai direct la cunoștința românilor. Coleg de radio și televiziune, am fost zeci de ani martor la inspirata și neobosită ei strădanie de a aduce mereu frumosul în casele și în sufletele oamenilor. Lucru pe care acum îl continuă, cu aceeași dăruire, la Galeria „Dialog” de pe lângă Primăria Sectorului 2, într-un superb și temerar demers de îmbinare armonioasă a tuturor artelor. La mulți și tot mai rodnici ani, Ruxandra!

ȘTEFAN DIMITRIU

Un succes cultural la cub

Orice succes e o limită superioară a concentrării! Succesul pornește de la conștiința că ceea ce facem nu e doar un plan într-o strategie culturală, o schemă rece pe care o punem în practică sau pe care o spunem pe dinafară. Altfel pus în pagină, a avea succes înseamnă a avea conștiința că vinzi succesul, că îl determini și îl conjugă. Fără a greși, afirm că doamna Ruxandra Garofeanu, criticul de artă subtil și rafinat, realizatorul de televiziune care, ani și ani de zile, a făcut ca fețele cunoașterii să lumineze în satul nostru global numit România, consilierul primarului sectorului 2, Neculai Onțanu, cu incontestabila sa realizare – Galeria „Dialog”, singura galerie de artă din incinta unei primării de la noi, adică Ruxandra Garofeanu la cubul culturii românești, vinde succes, determină consistență în programele culturale pe care și le-a asumat și le asumă la Primăria sectorului 2 București, conjugă vii formule artistice din geografii și generații artistice diferite. Un succes cu rază substanțială de spirit și altruism într-o lume a triburilor și talibanilor literari și culturali. Un succes armat de profesionalism și abilitățile pe care numai profesionalismul și le poate oferi. Finanțarea Premiilor Fundației Naționale pentru Știință și Artă și ale Premiilor Asociației Scriitorilor București de către Primăria sectorului 2, sprijinul pentru proiectul „27. Poezie de București”, expozițiile de la Galeria „Dialog”, unde i-am auzit și văzut pe câțiva dintre cei mai importanți critici de artă de la noi, de la acad. Dan Hăulică, Dorana Coșoveanu până la Tudor Octavian și Pavel Șușară, sunt, iată, câteva dintre „accidentele metafizice” produse de întâlnirea dintre Ruxandra Garofeanu și primarul Neculai Onțanu.

DAN MIRCEA CIPARIU

